

TUDOMÁNYOS DIÁKKÖRI DOLGOZAT

**Márton Dániel
2014**

Büntetőeljárásjogi Tanszék

Márton Dániel

bűnügyi igazgatási szak-gazdaságvédelmi szakirány

Konzulens: Budaházi Árpád

**A nyomozási bíró helye és szerepe a
büntetőeljárásban**

2014

Rövidítések jegyzéke:

Be.	1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról
Régi Be.	1973. évi I. törvény a büntetőeljárásról
I. Bp.	1896. évi XXXIII. tc. a bűnvádi perrendtartásról
II. Bp.	1951. évi III. törvény a büntető perrendtartásról
ORFK	Országos Rendőr-főkapitányság
StPO	a német büntetőeljárási törvény
CIC	Code d’Instruction Criminelle

Tartalomjegyzék

Rövidítések jegyzéke	4
I. Bevezetés	6
II. A vizsgálóbíró jogintézményének története	8
1. Franciaország	8
2. Oroszország	9
3. A vizsgálóbíró Magyarországon	10
4. A nyomozási bíró intézmény hazai bevezetése	11
III. A nyomozási bíróra és a vizsgálóbíróra vonatkozó rendelkezések	15
1. A nyomozási bíró és az illetékességi szabályok	15
2. A nyomozási bíró eljárása	16
3. A nyomozási bíró ülése	17
4. A nyomozási bíró végzése	19
5. Jogorvoslat a nyomozási bíró végzésével szemben	20
6. A vizsgálóbíró illetékessége	20
7. A vizsgálóbíró eljárása	21
8. A vizsgálóbíró határozata	22
9. A vizsgálóbíróval szembeni jogorvoslat	22
IV. A nyomozási bíró és a vizsgálóbíró feladatai	24
1. A nyomozási bírói feladatok	24
2. A nyomozási bíró helye a felderítésben és a bizonyításban	30
3. A vizsgálóbíró feladatai	36
4. A nyomozási bíró és a vizsgálóbíró összevetése	38
V. Záró gondolatok	40
Irodalomjegyzék	43

„Birói szemlélet (oculata) akkor kívántatik, midőn valaki jogai (leg alább vélt) sérelmével történt foglalást, pusztítást vagy más kártételt tapasztalván: ezen vagy más e' félé jogsértő eseteknek szemmel látására, 's megvizsgálására, a' birói tekintetet hívja fel a' végett, hogy ennek, bebizonyítására, attól hiteles tanubizonyságot kérhessen.”

Zsoldos Ignác¹

I. Bevezetés

Az 1990-es évekhez hasonlóan büntetőeljárás kodifikáció napjait éljük. A kodifikáció jó lehetőség arra, hogy a kodifikátorok értékeljék a 2003-ban hatályba lépett Be. elmúlt több mint egy évtizedét, és felülvizsgálják a törvény intézményeit, garanciarendszerét, megoldásait, hogy beváltották-e a hozzá fűzött reményeket. A kodifikáció a lehetőséget jelenti a jobbításra, azonban mérlegelni kell, hogy szükséges-e változtatás. Amennyiben szükséges, el kell gondolkodni rajta, érdemes-e visszatekinteni a múltba, és feltámasztani a hatályos Be.-ben már meg nem jelenő, de korábban bevált megoldásokat. A továbblépés az újítást is jelentheti, vagyis a szakítást a jelenlegi törvénnyel és a korábbi büntetőeljárás szabályozó kódexekkel. A 90-es években más témák mellett élénk vita alakult ki arról, hogy ki lássa el a bírósági teendőket a nyomozási főszakaszban. Kérdéssé vált, hogy érdemes-e visszatérnie a születendőben lévő kódexnek a hagyományokhoz, és visszahoznia a vizsgálóbírói intézményt. Végül a vitából azok kerültek ki győztesen, akik a vizsgálóbíró helyett a nyomozási bírót kívánták elhelyezni a nyomozási főszakaszban, mint a bíróság azon képviselőjét, aki bár passzív szerepet tölt be az előkészítő eljárásban, de döntései garanciális jellegűek. A dolgozat témájaként választott nyomozási bíróra azért esett a választásom, mert a nyomozási bíróról monográfia még nem született, és tanulmányok is csak elvétve foglalkoznak vele.

A dolgozat témája kapcsán az alábbi tisztázandó kérdések merülnek fel:

- a) Meg kell vizsgálni, milyen tevékenységet végez a nyomozási bíró.
- b) A nyomozási bíró tevékenységét el kell helyezni a büntetőeljárásban. Kérdéses, hogy lát-e el felderítési vagy bizonyítási feladatokat.
- c) Tisztázni érdemes, hogy szüksége van-e a büntetőeljárásnak a nyomozási bíróra, indokolt-e fenntartani a nyomozási bírói intézményt.

¹ Zsoldos Ignác: A Szolgabírói Hivatal. Törvénykezési rész. A későbbi törvények közül a szolgabírói hivatalt különösebben érdeklő cikkekkkel bővített harmadik kiadás. Pest, Müller Gyula sajtátja. 1861. 61. o.

- d) Kérdésem, hogy kell-e bővíteni a feladatain, esetleg érdemes-e vizsgálóbíróvá változtatni a nyomozási bírót.

A kérdésekhez kapcsolódóan az alábbi hipotézisek állíthatóak fel, amelyek megerősítését, illetve cáfolását tekintem a dolgozat legfőbb céljának:

- A nyomozási bíró nincs megfelelően szabályozva a Be.-ben.
- A nyomozási bíró feladatain bővíteni kell.
- Indokolt a nyomozási bírói intézmény fenntartása.
- Érdemes közelíteni a nyomozási bírót a vizsgálóbíróhoz.
- Nagyobb részt kell vállalnia a bizonyításból a nyomozási bírónak.

A dolgozatírás során a jogtudományi kutatás eszköztárát alkalmazom, amelynek része a tételes jog értelmezése és elemzése, az összehasonlító feldolgozási módszer, valamint a történeti módszer. A történeti módszer alkalmazása során megvizsgálom a korábbi szabályozásokat az egyetemes, és a magyar jogban. Figyelmet szentelek annak, hogy az egykori, I. Bp.-ben szabályozott vizsgálóbírót - amire egyfajta történeti előzményként tekintek - összehasonlítsam a mai nyomozási bíróval. Arra törekszem, hogy a kutatás során gyakorlati tapasztalatokat is szerezzek, ezért nyomozási bírókkal készítek interjúkat.

A kutatástól azt várom, hogy megbizonyosodjak arról, a nyomozási bírónak helye van a büntetőeljárásban.

II. A vizsgálóbíró jogintézményének története

1. Franciaország

A nyomozási bíró intézményének kialakulása szempontjából érdemes megvizsgálni a vizsgálóbíró tevékenységét, amely közvetlen előzménynek tekinthető. A nemzetközi gyakorlatot tekintve a francia példa a legjelentősebb, ugyanis ennek hatására a magyarországi I. Bp.-be is bekerültek a vizsgálóbírót szabályozó szakaszok.

Az 1789-es francia forradalom után megjelenő francia büntető perrendtartási kódex lezárta a huszonöt éven keresztül ismétlődő büntetőeljárás reformokat, megjelentek benne olyan eszmék, amelyek az emberi jogok és a tisztességes eljárás feltételei voltak: a tárgyalás nyilvánossága, a bizonyítás szabadsága, ide értve a bizonyítékok szabad értékelésének szabadságát is.² Az eljárás vezérelve lett a törvényesség, a szóbeliség, a közvetlenség, a bizonyítékok szabad mérlegelése, és a védelem szabadsága.³

1808. november 17. és 27. között alkották meg a Code d'Instruction Criminelle (CIC) Bonaparte Napóleon császár közreműködésével. Ennek a törvénynek a sajátossága volt a hivatalból indítható bírói vizsgálat, és megteremtette az új bírói tisztséget, a vizsgálóbírót (juge d'instruction), aki kihallgatta a vádlottat és a tanúkat, feljegyezte vallomásaikat, és összeállította a vádemelés alapjául szolgáló eljárási anyagot.⁴ A vizsgálóbírónak kellett a bizonyítékként értékelhető adatokat megvizsgálni és rögzíteni, majd az ezekből keletkező iratokat a vádtanács (Chambre des mises en accusation), valamint az államügyészen (ministère public) keresztül a bíróság elé tárni, amely végül meghozta az ítéletet. Az ügyek általában a közigazgatási szervek és az államügyész által kerültek a vizsgálóbíró elé, aki az ítélelhozatalban már nem vehetett részt bíróként. A vizsgálóbíró felügyeleti szerve a vádtanács volt. A mai magyar nyomozási bíróhoz hasonlóan a francia vizsgálóbíró független, eljárása bírósági eljárásnak minősült, az alkotmányos jogokat érintő kérdésekben csak ő határozhatott.

A CIC szerint a „főtárgyalási bíró csak folytatja azt, amit a vizsgálóbíró az ügy kiderítésére nézve megkezdett, és ehhez mérten a főtárgyalás a vizsgálat folytatásának tekintendő. Ennek következménye azután az, hogy a főtárgyalási bíró csak helyettese a

² Bócz Endre: Büntetőeljárás jogunk kalandjai – sikerek, zátonyok és vargabetűk. Magyar Hivatalos Közlönykiadó, Budapest, 2006. 17-18. o.

³ Finkey Ferenc: A magyar büntetőperjogi tudomány háromszázados fejlődéstörténete 1619-1914. Sárospatak, 1948. A jogászok a Kultúraért Alapítvány kiadványa, 2000. 28. o.

⁴ Fantoly Zsanett: A büntető tárgyalási rendszerek sajátosságai és a büntetőeljárás hatékonysága. HVG - Orac Lap- és Könyvkiadó, 2012. 62. o.

vizsgáló bírónak, és különösen, hogy a vizsgálati adatok is az ítéletnél érvényesülhetnek, ami homlokegyenest ellenkezik a közvetlenség nagyfontosságú követelményével.”⁵ - véli Bócz Endre.

A francia rendszernek egyik nagy érdeme volt a hivatalnok-bírói szervezet létrehozása. Az, hogy a „bírói hatalom gyakorlói az államfő által kinevezett szakbírák” voltak, mintául szolgált az egész XIX. századi európai bírói szervezetnek, hiszen az első világháború kitöréséig a CIC befolyása alatt állt az európai büntetőeljárás fejlődése, kivéve persze az angolszász jogot. Finkey Ferenc szerint a későbbi európai kódexek, így az I. Bp. is csak „javított kiadásai annak”.⁶ A CIC Európában igen elterjedt, azonban a francia uralom alól felszabaduló államok szabadon dönthettek arról, hogy megtartják-e, vagy csak egyfajta alapként tekintenek rá saját kódexük megírása során.⁷

A francia vizsgálóbírók nagyjából ugyanazon feladatokat végezték a legújabb korban is, amelyeket a kezdetekkor, a napóleoni időkben. A jelenlegi magyar büntetőeljárást tekintve a francia vizsgálóbírók feladataival hazánkban több hatóság is foglalkozik, hiszen ezek részben bírósági, részben ügyészségi, részben pedig nyomozó hatósági hatáskör alá tartoznak. Ebből is látszik, hogy a francia vizsgálóbíró komplex feladatkörrel rendelkezett, és igen jelentős részben vette ki a részét az első fokú nyomozati főszakból.⁸

2. Oroszország

Az Orosz Birodalom is a francia példát követte, azonban ez több tíz évig is eltartott. A reform sok eleme nem volt tartós, ami egyrészt a nemesség ellenállásának, másrészt a forradalmi mozgalmak erősödésének is betudható. A francia ihletésű kontinentális büntetőeljárás jellemzői, így többek között a bírói vizsgálat is egészen 1917-ig az orosz jogrendszer részeként, sőt, még a szovjet büntetőeljárásban is megmaradtak.⁹

⁵ Bócz Endre: Büntetőeljárás jogunk kalandjai – sikerek, zátonyok és vargabetűk. Magyar Hivatalos Közlönykiadó, Budapest, 2006. 18. o.

⁶ Finkey Ferenc: A magyar büntetőperjogi tudomány háromszázados fejlődéstörténete 1619-1914. Sárospatak, 1948. A jogászok a Kultúráért Alapítvány kiadványa, 2000. 28. o.

⁷ Fantoly Zsanett: A büntető tárgyalási rendszerek sajátosságai és a büntetőeljárás hatékonysága. HVG- Orac Lap- és Könyvkiadó, 2012. 63. o.

⁸ Lichteinstein József: Az igazságszolgáltatás rendszere Franciaországban. MTA PTI Tudományos Központ, Budapest Fórum. Budapest, 1998.

⁹ Bócz Endre: Büntetőeljárás jogunk kalandjai – sikerek, zátonyok és vargabetűk. Magyar Hivatalos Közlönykiadó, Budapest, 2006. 49-52. o.

Az 1864-es orosz Bírósági Szabályzatban az alapforma a vizsgálat volt, és a nyomozást csak ennek pótlékeként, egyszerűsítéseként fogta fel. A forradalmat követően - a hagyományoknak megfelelően - a bírói vizsgálat része maradt a szovjet jognak. Először háromtagú bizottságok, majd pedig az egyedül eljáró népi vizsgáló végezte azt, akit a kormányzósági végrehajtó bizottságok választottak, és hívtak is vissza. A jelentős ügyekben különleges vizsgálókat neveztek ki, az Igazságügyi Népbizottság mellett tevékenykedő vizsgálók pedig a legfontosabb ügyekben jártak el.

„A népi vizsgáló jogosult volt hivatalból eljárást indítani, határozni kényszerintézkedésekről, az eljárás megszüntetéséről vagy befejezéséről és az ügy bíróságra adásáról, de döntései a bíróság jóváhagyására szorultak. A vizsgálatot tehát a bíróság végezte erre rendelt szervei útján...

...Kialakult az a rend, amely szerint a körzeti vizsgálati részlegekben (...) népi vizsgálók (...), a kormányzósági bíróságok mellett működő vizsgálati szerveknél a fővizsgálók (...), az Orosz Föderáció Legfelsőbb Bírósága, valamint az Igazságügyi Népbizottság Ügyészeti Osztálya mellett különösen fontos ügyek vizsgálói (...) működtek.

A vizsgálat széles körben kötelező volt.”¹⁰

A nyomozás és a vizsgálat elhatárolása végig megmaradt, a gyakorlatban azonban csökkentek a köztük lévő különbségek. Amikor a szovjet ügyészség létrejött, már az ügyész felügyelte az egész eljárást, így a vizsgálatot is. Ettől kezdve folyamatosan szűkült a különbség a nyomozás és a vizsgálat között, míg végül szinte egybeolvadt a kettő, 1928-ban pedig a vizsgálatot ügyészeti feladattá tették, így az kikerült a bírói tevékenységi körből.

3. A vizsgálóbíró Magyarországon

Hazánkban a XIX. század végén folyt az I. Bp. előkészítése. A kodifikációs munka természetesen nem volt konfliktusmentes, abban azonban egyetértettek a kodifikátorok, hogy szükség van a bírósági eljárás előkészítésére, erre pedig a bírói vizsgálat volt az egyetlen elfogadható lehetőség akkoriban, ugyanis a törvény mintájául a francia CIC szolgált. Így is lett, az 1896-ban elkészült I. Bp. tartalmazta a vizsgálóbíró jogintézményét. A vegyes rendszerű kódex merített az angol, skót, francia, német valamint az osztrák büntetőeljárás törvényekből, de nem vette át automatikusan a külföldi megoldásokat,

¹⁰ Bócz Endre: Büntetőeljárás jogunk kalandjai – sikerek, zátonyok és vargabetük. Magyar Hivatalos Közlönykiadó, Budapest, 2006. 51-52. o.

hanem a magyar viszonyoknak megfelelően alakította őket, így egyes kérdésekben felül is múlta azokat. A törvény nem kívánta meg a nyomozástól és a vizsgálatától sem a teljes igazság feltárását, elég volt a vádló tájékoztatásához szükséges tényeket megismerni.¹¹ A vizsgálóbírói intézmény egészen 1951-ig fennmaradt a magyar jogban, a II. Bp.-be már nem került bele.

A vizsgálóbíró intézményének megszűnése azt jelentette, hogy a bíróságnak a nyomozási főszakaszban nem volt feladata, helyette az ügyész hozta meg azokat a döntéseket, amelyeket a hatályos Be. a nyomozási bíró jogkörébe utal. A magyar út nem volt példa nélküli Európában, Németországban 1974-ben, Olaszországban pedig 1988-ban szűnt meg a vizsgálóbírói intézmény,¹² amelynek talán a legfőbb oka az volt, hogy nem váltotta be az intézmény a hozzá fűzött reményeket, a vizsgálat megszüntetése az eljárás egyszerűsítését és gyorsítását szolgálta.¹³

4. A nyomozási bírói intézmény hazai bevezetése

A nyomozási bírói intézményt az európai büntetőeljárás jog 1974. óta ismeri, ekkor szűnt meg ugyanis az NSZK-ban a vizsgálóbírói intézmény, ez azonban nem azt jelentette, hogy szükségtelen tartották volna a bírói közreműködést a nyomozási főszakaszban, ezt bizonyítja, hogy a vizsgálóbírót a nyomozási bíró váltotta fel.¹⁴ A német büntetőeljárás törvény alapján (StPO) a nyomozási bíró (Ermittlungsrichter) dönt a különböző kényszerintézkedésekben, például az előzetes letartóztatás elrendelésében, valamint a bizonyítékok biztosításában.¹⁵

Hazánkban a II. Bp. és az I. Be. közötti időszakban a bíróság nem kapott szerepet a nyomozási főszakaszban, a vizsgálóbírói teendőket az ügyész látta el egészen 1990-ig, amikor is a régi Be. újra nyomozás során teljesítendő jogkörökkel ruházta fel a bíróságot. Ekkor lépett hatályba a 1989. évi XXVI. törvény, amely módosította a régi Be-t. Ettől

¹¹ Pusztai László: A modern büntetőeljárás jog kialakulása. Büntető eljárásjogi olvasókönyv. Szerkesztette: Tóth Mihály. Osiris Kiadó, Budapest, 2003. 39. o.

¹² Fantoly Zsanett: A büntető tárgyalási rendszerek sajátosságai és a büntetőeljárás hatékonysága. HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó, 2012. 63. o.

¹³ Farkas Ákos - Róth Erika: A büntetőeljárás. Complex Kiadó Jogi és Üzlet Tartalomszolgáltató Kft. Budapest, 2012. 271. o.

¹⁴ Farkas Ákos - Róth Erika: A büntetőeljárás. Complex Kiadó Jogi és Üzlet Tartalomszolgáltató Kft. Budapest, 2012. 271. o.

¹⁵ Herke Csongor: A német és az angol büntetőeljárás alapintézményei. Egyetemi Jegyzet. PTE ÁJK, Pécs, 2011. 58. o.

kezdve bíróság határozott többek között az előzetes letartóztatásról, az ideiglenes kényszergyógykezelésről, és az elmeállapot megfigyeléséről.

A nyomozási bíróra az új Be. hatályba lépéséig kellett várni, vagyis 2003-ig, amikor is a magyar Be.-ben német mintára megjelent a nyomozási bíró intézménye.¹⁶

Az új Be. kodifikációja során, amely egy, az 1994. elején elfogadott koncepció mentén haladt¹⁷ felmerült az igény, hogy a kényszerintézkedésekkel kapcsolatos döntéseket a nyomozási főszakaszban bírósági hatáskörbe utalják, hiszen az emberi alapjogok védelme egyre fontosabb lett ebben az időszakban, ennek biztosításához pedig elengedhetetlen lett a nagyobb bírósági jelenlét lehetővé tétele a nyomozás során.

Kezdetben úgy gondolták, hogy ezt a vizsgálóbírói intézmény újbóli bevezetése oldja majd meg, azonban a nézetek eltérőek voltak. Voltak, akik szerint ennek a jogintézménynek a bevezetése igen ajánlott lett volna, mások viszont arra figyelmeztettek, hogy az intézmény egyszer már „*elbukott*” a magyar jogban és azt a célt, amiért létrehozták anno, nem tudta teljesíteni.¹⁸ 1991-ben az Igazságügyi Minisztérium amellett foglalt állást, hogy indokolt a nyomozás szabályainak megváltoztatása. Ugyan egyes kérdésekben már akkor is bíró döntött a nyomozási főszakaszban, de a döntési jogkör csak igen szűk körű volt. Meglátásuk szerint további biztosítékokra lett volna szükség, ezért szükségesnek tartották a vizsgálóbíró intézményének bevezetését az emberi jogok, és az alapvető szabadságjogok védelme miatt. Az állásfoglalás szerint a vizsgálóbíró, és így a nyomozás, illetve a vizsgálat elkülönítése alkalmas lett volna a tőle elvárt feladatok teljesítésére.¹⁹ Egy évvel később változott a minisztérium álláspontja, úgy vélték, hogy nem szükséges bevezetni a vizsgálóbírói intézményt, helyette a nyomozási bíró bevezetését támogatták. Ebben közrejátszott az is, hogy figyelembe vették a nyugati államok tapasztalatait, így bizonyossá vált, hogy a vizsgálóbírói intézmény már nem túl „*időszerű*”, viszont a német és olasz jogban jelen lévő nyomozási bíró megfelelő intézmény lehet az alapjogok védelmére. A külföldi minta átvételével nem mindenki értett egyet. Érvelésük szerint a nyomozási bíró feladatköre ugyan korlátozva, de megegyezik a

¹⁶ Erdei Árpád - Hack Péter - Holé Katalin - Király Eszter - Koósné Mohácsi Barbara: Büntetőeljárás jog I. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2014. 237-238. o.

¹⁷ Hack Péter: A büntetőhatalom függetlensége és számonkérhetősége. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2008. 274. o.

¹⁸ Hack Péter: A büntetőhatalom függetlensége és számonkérhetősége. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2008. 268. o.

¹⁹ Igazságügyi Minisztérium: A büntető eljárásjog újraszabályozásával kapcsolatos problémafelvetések, 1991. április (terjedelme: 25 oldal) In: Hack Péter: A büntetőhatalom függetlensége és számonkérhetősége. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2008. 267. o.

vizsgálóbíróval, valamint az ügyész szerepét is jelentősen érintené a bevezetése.²⁰ 1995-ben a koncepció munkája e szakaszában azon az állásponton voltak, hogy szükséges a vizsgálat bevezetése a büntetőeljárásba, azonban azt ne a vizsgálóbíró, hanem a nyomozó hatóság végezze, így a vizsgálóbírói intézmény bevezetését továbbra sem tartották indokoltnak. Ezzel szemben a nyomozási bírói intézmény bevezetése mellett tették le a voksot, akinek a feladata lenne a halaszthatatlan kényszerintézkedések elrendelése a nyomozás során, valamint a nyomozó hatóság által elrendelt kényszerintézkedésekkel szembeni jogorvoslatok elbírálása.²¹

1997-re elkészült a büntetőeljárás törvényjavaslat, amelynek egyik legfontosabb elve az volt, hogy nem tartotta indokoltnak az Európában visszaszorulóban lévő vizsgálóbíró intézményét, viszont „*helyette*” bekerült a javaslatba a nyomozási bíró, amely a vizsgálóbíróval ellentétben nem lát el bűnüldözési funkciót az eljárás során.²²

Az új Be. jellemzője, hogy az eljárás legjelentősebb része a tárgyalás. A bírósági eljárást megelőző szakaszok voltaképpen előkészítik a tárgyalást, ezért is nevezik a nyomozást előkészítő eljárásnak, amely lehet tagolt vagy tagolatlan. Az I. Bp.-ben az eljárás még tagolt volt, így az előkészítő eljárás nyomozásból és vizsgálatból állt. Míg a nyomozást a nyomozó hatóság végezte, addig a vizsgálatot a bíróság. Az I. Bp. idején a nyomozás adatai nem voltak felhasználhatók a bíróságon. Ezzel szemben az új Be. tagolatlan, amelyre az jellemző, hogy amennyiben a nyomozást megszüntetik, ez nem jelenti azt, hogy véglegesen befejezik az eljárást, viszont ha a tagolt eljárásban a vizsgálatot szüntetik meg, az már jogerős döntés, bírósági határozat kell hozzá.

Már az I. Bp. idejében is megfogalmazódott a gondolat, hogy a nyomozás és a vizsgálat eredményében gyakorlatilag alig van különbség, ami mégis fellelhető, az nem jelentős. A nyomozás célja a vádemeléshez szükséges adatok összegyűjtése volt, a vizsgálaté pedig az, hogy van-e helye a főtárgyalásnak. A nyomozás célja ma is ugyanaz, mint a I. Bp.-ben volt, a hatályos Be. szerint a „*tényállást csak olyan mértékben kell felderíteni, hogy a vádló dönthessen arról, vádat emel-e...*”. A Be. nem szabályozza a vizsgálatot, amiből az a következtetés is levonható, hogy nincs vizsgálat a magyar büntetőeljárásban, azonban ez nem jelenti azt, hogy ne lenne szükség a nyomozási

²⁰ Hack Péter: A büntetőhatalom függetlensége és számonkérhetősége. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó. Budapest, 2008. 272-273. o.

²¹ Hack Péter: A büntetőhatalom függetlensége és számonkérhetősége. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó. Budapest, 2008. 276-277. o.

²² Hack Péter: A büntetőhatalom függetlensége és számonkérhetősége. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó. Budapest, 2008. 288. o.

főszakaszban a bírói kontrollra, erre pedig a német mintára bevezetett nyomozási bírói intézmény tűnt alkalmasnak, amikor elhelyezték a Be.-ben.²³

²³ Garai Borbála: Néhány gondolat a nyomozási bíró bevezetésével kapcsolatban. Belügyi szemle, 2003. 7-8. 72-79. o.

III.A nyomozási bíróra és a vizsgálóbíróra vonatkozó rendelkezések

Az új Be. hatályba lépésével megszületett Magyarországon is a nyomozási bíró intézménye. Ebben a fejezetben megvizsgálom a hatályos szabályozását, és összevetem az I. Bp.-ben lévő, vizsgálóbíróra vonatkozó rendelkezésekkel. Meglátásom szerint erre azért van szükség, mert a vizsgálóbíró a nyomozási bíró előzményének tekinthető, másrészt a két jogintézmény összehasonlításával nyomon követhető a hazai jogfejlődés is.

1. A nyomozási bíró és az illetékességi szabályok

A vádirat benyújtása előtt, a nyomozás során a bíróság feladatait első fokon a törvényszék elnöke által kijelölt bíró látja el. Ez a nyomozó hatóságtól és az ügyészségtől független, az egységes bírói szervezet részét képező bíró, a nyomozási bíró.²⁴ Általában a törvényszék székhelyén lévő járásbíróságokon működnek, általában száz-százhusz ügyben járnak el havonta. A nyomozási bíró mindig helyi szinten jár el, ugyanis a törvény az illetékességét, az általános illetékességi szabályokhoz képest speciálisan jelöli ki akkor, amikor célszerűségi okból az eljáró ügyészség székhelyével összefüggésben határozza meg azt. A nyomozási bíró tehát eljárhat az ügyben, ha az ügyészi székhely az őt kijelölő törvényszék területén van.²⁵ Ha az illetékességi területen belül több járásbíróságon is kijelölésre kerül nyomozási bíró, akkor az ő illetékességi területüket a törvényszék elnöke határozza meg. Bizonyítási cselekmény elvégzésekor azonban, akár a törvényszék illetékességi területén kívül is eljárhat.

Bármelyik bíró kijelölhető nyomozási bírónak, a Be. egyetlen kivételt fogalmaz meg, a katonai büntetőeljárás során csak a törvényszék katonai bírója láthat el nyomozási bírói feladatot. (Be. 486. §)²⁶.

A nyomozási bíró kizárására ugyanazok a szabályok vonatkoznak, mint más bírókra, azzal a különbséggel, hogy aki az ügyben nyomozási bíróként eljár, az a bíróság további eljárásából ki van zárva. Ez a rendelkezés a pártatlanságot szolgálja, garanciális

²⁴ Czine Ágnes - Szabó Sándor - Villányi József: Az előzetes döntéshozatali eljárás a büntető ügyszakban. HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2006. 309. o.

²⁵ Bodor Tibor - Csák Zsolt - Somogyi Gábor - Szepesi Erzsébet - Szokolai Gábor - Varga Zoltán: A büntetőeljárás törvény magyarázata 1. Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft, Budapest, 2009. 731. o.

²⁶ Bögöly Gyula - Budaházi Árpád - Csányi Csaba - Sléder Judit: Büntetőeljárás-jog. Rejtjel Kiadó, Budapest. 2010. 326. o.

jelentőségű, azonban nem jár azzal a következménnyel, hogy a nyomozási bírónak kijelölt bíró más ügyben ítélőbíróként ne járhatson el.

2. A nyomozási bíró eljárása

A Be. a nyomozási bíróról szóló fejezetben szabályozza az eljárását, viszont a materiális szabályok az egyes intézkedésekre vonatkozó rendelkezések között találhatók.²⁷

Az új törvény bővítette a bíró szerepét a nyomozási főszakaszban, azonban a nyomozási bírónak nincs olyan meghatározó szerepe, mint az egykori vizsgálóbírónak. A nyomozási bíró fő szabály szerint az ügyész indítványára, három napon belül az iratok alapján, vagy ülésen határoz.²⁸ Eljárása különleges, de nem tekinthető különjárásnak, valamint az általa folytatott eljárásnak nem tárgya a bűnösség megállapítása és a szankció kiszabása. Eljárására a bírósági eljárás általános szabályai vonatkoznak, bizonyos eltérésekkel. Ez többek között azt jelenti, hogy a rendfenntartásra, a jegyzőkönyvvezetésre, valamint az ülésre mint az eljárás formájára az általános szabályok vonatkoznak.²⁹

Az eltérések közé sorolható, hogy *„a nyomozási bíró mindig egyesbíróként jár el, tárgyalást és nyilvános ülést nem, csupán ülést tart, az ülésen csak azok vehetnek részt, akik az általános szabályok szerint a nyomozási cselekménynél jelen lehetnek, az ügy érdemében nem dönthet, határozatának formája végzés.”*³⁰ A nyomozási bíró eljárása során az ügyek egyesítésének és elkülönítésének nincs helye. Az eljárásban felmerült bűnügyi költséget, melyet az állam előlegez, a nyomozási bíró állapítja meg, de az összeget az ügyész előlegezi.

Ha azt észleli a nyomozási bíró, hogy a nyomozás felfüggesztésének vagy megszüntetésének van helye, értesíti az ügyészt. *„Tehát a nyomozási bíró nem utasíthatja az ügyészt (nyomozó hatóságot) a nyomozás felfüggesztésére vagy megszüntetésére, csupán felhívhatja az ügyész figyelmét erre. Természetesen a „klasszikus” vizsgálóbírói feladatokról eltérően (...) nem adhat szempontot sem arra, hogy milyen a nyomozati cselekmények elvégzését tartja indokoltnak.”*³¹ Az értesítés alaki követelményeire nem ír

²⁷ Király Tibor: Büntetőeljárás jog. 4., átdolgozott kiadás. Osiris Kiadó, Budapest, 2008. 386. o.

²⁸ Farkas Ákos - Róth Erika: A büntetőeljárás. Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft. Budapest, 2012. 273. o.

²⁹ Király Tibor: Büntetőeljárás jog 4., átdolgozott kiadás, Osiris Kiadó, Budapest, 2008. 386. o.

³⁰ Chwala-Fülöp-Sléder: Büntetőeljárás-jog. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2004. 248.o.

³¹ Cséka Ervin - Fantoly Zsanett - Károlyi Judit - Lőrinczi György - Vida Mihály: A büntetőeljárás jog alapvonalai I. Második, átdolgozott kiadás. Bába Kiadó, Szeged, 2006. 387-388. o.

elő szabályt a törvény, az történhet indítvány felőli határozatban, de akár külön átiratban is.³²

A nyomozási bíró eljárása tehát különbözik az ítéldbíróság eljárásától, azonban véleményem szerint ez így van rendjén, hiszen a feladat és a cél sem ugyanaz.

3. A nyomozási bíró ülése

A nyomozási bíró ülése kontradiktórius eljárás. Az indítványt megalapozó bizonyítékokat a jelenlévők megismerhetik, azokkal kapcsolatban észrevételeket tehetnek, okiratokat, tárgyi bizonyítási eszközöket csatolhatnak be, azonban további bizonyításnak nincs helye. (93. BKv.) A bíró az alanyok együttes meghallgatásával, illetve az indítványt megalapozó bizonyítékok megismerésével dönt az adott kérdésről, továbbá megvizsgálja, hogy az indítvány törvényi előfeltételei fennállnak-e, nincs-e akadálya a büntetőeljárásnak, és az indítvány megalapozottsága iránt nem támaszthatók-e ésszerű kételyek.³³

A nyomozási bíró ülésen dönt például

- az előzetes letartóztatás, a lakhelyelhagyási tilalom, a házi őrizet és az ideiglenes kényszergyógykezelés elrendeléséről;
- előzetes letartóztatás, vagy házi őrizet meghosszabbításáról, ha az indítványban a korábbi határozathoz képest a meghosszabbítás okaként új körülményre hivatkoznak;
- továbbá az előzetes letartóztatás hat hónapot meghaladó meghosszabbításáról, az óvadék megállapításáról, az elmeállapot megfigyelésének elrendeléséről, a bizonyítási cselekmény elvégzéséről.

Ülésen történik a tanúk kihallgatása is.

A Be. 211. § szerint a nyomozási bíró határozza meg az ülés határnapját. Ha az indítványt az ügyész terjesztette elő, akkor ő gondoskodik arról, hogy a gyanúsított az ülésen megjelenjen, a védőt pedig értesíti a határnapról és a helyszínről, valamint az indítványt el is küldi részükre. Ha nem az ügyész indítványozta az ülést, akkor a nyomozási bíró küldi meg az indítványt a gyanúsítottnak és a védőnek, valamint

³² Bögöly Gyula - Budaházi Árpád - Csányi Csaba – Sléder Judit : Büntetőeljárás-jog. Rejtjel Kiadó, Budapest. 2010. 327. o.

³³ Herke Csongor - Hautzinger Zoltán: Büntető eljárásjogi alapkérdések. Negyedik, átdolgozott kiadás. AndAnn Kft, Pécs, 2014. 93. o.

intézkedik a szükséges iratok beszerzéséről. Ebből is látszik, hogy az ügyész és a nyomozási bíró „nem dolgozik együtt”, a feladatmegosztás kategorikusan megmarad köztük. Továbbá a határról és a helyszínről értesítenie kell az indítványozót, az ügyészt, a gyanúsítottat és a védőt. Ha az előzetes letartóztatás az indítvány tárgya, akkor a gyanúsított és a védője részére csatolni kell az indítványt megalapozó iratok másolatát is. Ez azért fontos, hogy a védekezésre érdemben fel tudjanak készülni.

A nyomozási bíró, illetve az ügyész azokat, akik az ülésen megjelenhetnek, nem idézi, hanem értesíti, tehát az általános szabályok alapján jelenlétük nem kötelező. Ez alól viszont több kivétel is van:

*„Az ügyész által előterjesztett indítvány esetén az ügyész gondoskodik a gyanúsítottak a nyomozási bíró előtti megjelenéséről. Az indítványozónak az ülésen jelen kell lennie, mert ha nem jelenik meg, akkor az indítvány visszavonását kell vélelmezni. Ha az indítványt az ügyész terjesztette elő, akkor az ülésen jelen kell lennie. Ha az indítvány tárgya a gyanúsított ideiglenes kényszergyógykezelésének elrendelése, és a gyanúsított az ülésen nem jelenhet meg, a védő jelenléte kötelező. Fiataalkorú elleni eljárásban kényszerintézkedés elrendelése tárgyában tartandó ülés a védő távollétében nem tartható meg.”*³⁴

A Be. 211. § (3) bekezdés szerint az ülésen az indítványt megalapozó bizonyítékokat az indítványozó írásban előterjesztheti, vagy szóban előadhatja. A jelenlévők ezeket a bizonyítékokat megismerhetik. Azonban az ismertetés nem a nyomozási bíró feladata a Be. 186. §-a szerint, hiszen az ügyész csak azokat az iratokat adja át neki, amelyek a határozat hozatalához szükségesek. Ha egy meg nem jelent értesített az észrevételeit benyújtotta írásban, akkor ezt a nyomozási bíró ismerteti a jelenlévő felekkel.

A nyomozási bíró az ülésen megvizsgálja azt, hogy az indítvány törvényi előfeltételei fennállnak-e, vagy megalapozottsága iránt nem támaszthatók-e ésszerű kétségek, valamint, hogy nincs-e akadálya a büntetőeljárásnak. Ha úgy gondolja, hogy van akadálya az eljárásnak, akkor értesíti az ügyészt, és elutasítja az indítványt.

Az ülés mellőzhető, ha az indítvány tárgya óvadék megállapítása, és az előzetes letartóztatás elrendelése a törvényben meghatározott okon kívül máson is alapult.

A nyomozási bíró iratok alapján dönt azokban az esetekben, amikor ülés tartása nem kötelező. Ezek a következők:

³⁴ Bögöly Gyula - Budaházi Árpád - Csányi Csaba - Sléder Judit : Büntetőeljárás-jog. Rejtjel Kiadó, Budapest. 2010. 328. o.

- zár alá vétel,
- a védő kizárása,
- a titkos adatszerzés engedélyezése,
- a meghatározott személy ellen megszüntetett nyomozás folytatása,
- a különösen védett tanúvá nyilvánítása,
- a felülbírálati indítvány elbírálása,
- a lefoglalás speciális esetei,
- a lefoglalt dolog értékesítése.³⁵

Szintén iratok alapján hoz döntést, ha az ülés tartását mellőzi, illetve ha az indítvány nem a jogosulttól származik.

4. A nyomozási bíró végzése

A nyomozási bíró végzése egy büntetőeljárási kényszerintézkedésről való döntés, az igazságszolgáltatás egy aktusát jelenti.³⁶ A nyomozási bíró a határozatát az ügyészi indítványra, az ügyész által szolgáltatott bizonyítékokra, az ülésen elhangzottakra, és az ülésen esetlegesen benyújtott egyéb bizonyítási eszközökre alapítja. (93. BKv.) A határozat bevezető részből, rendelkező részből, indokolásból és keltezésből áll. A nyomozási bíró, amennyiben a Be. másképp nem rendelkezik, az indítvány előterjesztésétől számított legkésőbb három napon belül indokolt végzéssel határoz. Ez a határozat lehet az indítványnak helyt adó, részben helyt adó, illetve azt elutasító.

A nyomozási bíró határozatának az indokolási részben tartalmaznia kell az indítvány lényegét, az eljárás alapjául szolgáló bűncselekmény rövid leírását és minősítését, a törvényi feltételek fennállását, vagy azok hiányát. Az elutasított indítványt nem lehet változatlanul újra előterjeszteni.

A határozatot az ügyésszel, illetve az indítványozóval és azzal kell közölni, akire nézve az rendelkezést tartalmaz. A Be. 214. § (2) szerint a gyanúsítottal közölt határozatot a védővel is közölni kell. A közlés kihirdetés útján történik, ha a döntést az ülésen hozzák. Ha iratok alapján döntött a nyomozási bíró, akkor az írásba foglalás után rögtön kézbesíteni kell a határozatot. A titkos adatszerzés, a titkos információgyűjtés, valamint a

³⁵ Farkas Ákos - Róth Erika: A büntetőeljárás. Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft. Budapest, 2012. 274. o.

³⁶ Janique Brüning - MarcWenkse: Der Ermittlungsrichter - Ein Hilfsorgan der Staatsanwaltschaft? Eine kritische Würdigung der dogmatischen Einordnung ermittlungrechtlicher Tätigkeit und Prüfungskompetenz bei sog. Ermittlungshandlungen. Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik. 7/2008. p. 341.

különösen védett tanúval kapcsolatos ügyekben meghozott határozatokat a bíróság kézbesítője útján kell kézbesíteni.³⁷ A magyar nyelvet nem ismerő címzettnek a Be 9. § szerint a kihirdetett határozatot le kell fordítani, amennyiben azt kézbesítik. Erről az gondoskodik, aki a határozatot kibocsátotta. Ha szóban adja elő a nyomozási bíró, akkor annak lényegét tolmácsolni kell.

5. Jogorvoslat a nyomozási bíró végzésével szemben

Mivel a nyomozási bíró határozatai érinthetik az alapvető emberi jogokat, széleskörű jogorvoslati lehetőségeket biztosít a törvény: akivel azt közölték, a határozat ellen fellebbezést nyújthat be.³⁸ Tehát az ügyész és az indítványozó minden esetben élhet jogorvoslati jogával, a gyanúsított és a védő pedig csak akkor, ha közölték velük a hhatározatot. A kihirdetett határozat elleni fellebbezést a kihirdetés után nyomban be kell jelenteni. Aki nem volt jelen, annak három napja van a fellebbezés bejelentésére. A kézbesített határozat ellen a kézbesítéstől számított szintén három napig lehet fellebbezni. (Be. 215. §)

A nyomozási bíró a fellebbezési határidő lejárta után rögtön megküldi azt az elbírálásra jogosult törvényszéknek. A fellebbezést a törvényszék másodfokú tanácsa tanácsulésen bírálja el.

Nincs helye fellebbezésnek a házkutatás és a lefoglalás bíróság általi elrendelése, a titkos adatszerzéssel és titkos információgyűjtéssel kapcsolatos döntés, a tanú különösen védetté nyilvánításáról szóló döntés, a bizonyítás-felvételről szóló döntés, az ügyészi határozat elleni felülbírálati indítvánnyról szóló döntés és az ügyész által kiszabott rendbíróság elzárásra történő átváltoztatása ellen.

A Be. 215. § (5) szerint, a fellebbezésre tekintet nélkül végrehajtható a személyi szabadságot korlátozó vagy elvonó kényszerintézkedés (ezek megszüntetése miatt bejelentett ügyészi fellebbezés halasztó hatályú) és az elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetetlenné tételének elrendelése.

6. A vizsgálóbíró illetékessége

³⁷ Bodor Tibor - Székely Ákos - Vaskuti András: Büntető eljárásjog I. Novissima Kiadó, 2011. 400. o.

³⁸ Cséka Ervin - Fantoly Zsanett - Károlyi Judit - Lőrinczi György - Vida Mihály: A büntetőeljárás jogi alapvonalai I. Második, átdolgozott kiadás. Bába Kiadó, Szeged, 2006. 391. o.

A nyomozási bíróval ellentétben a vizsgálóbíró a törvényszék egyik bírása volt, akit az igazságügy-miniszter nevezett ki két évre,³⁹ viszont illetékességét tekintve a törvényszék területén járhatott el, ugyanúgy, mint a nyomozási bíró.

Az I. Bp. rendelkezései szerint a vizsgálóbíró az általa lefolytatott vizsgálatot rendszerint a székhelyén végezte, ha szükséges és célszerű volt, akkor azon kívül is, valamint a vádtanács határozata alapján más törvényszék székhelyén is teljesíthette. Ha a székhelyén lévő járásbíróság területén kívül kellett valamilyen vizsgálati cselekményt végezni, akkor az ott illetékes vizsgálóbírót, vagy a járásbíróságot megkereshette.

Az I. Bp. a Be.-vel ellentétben lehetővé tette, hogy a „civil” vizsgálóbíró eljárhasson a fegyveres erő, vagy a csendőrség, a rendőrség, és a pénzügyőrség tényleges szolgálatban lévő tagja ellen is azzal a kitéttel, hogy a velük szemben folyó vizsgálatról fegyelmi hatóságukat értesítenie kellett.

Az I. Bp. hasonlóan rendelkezett az új Be.-hez abban a tekintetben, hogy az a vizsgálóbíró, aki az ügyben eljár, a per felsőbb fokú elintézéséből ki volt zárva. A vizsgálóbíró kizárására irányuló kérelemről a törvényszék döntött zárt ülésen

7. A vizsgálóbíró eljárása

A vizsgálóbíró eljárása során hivatalból is köteles volt megtenni azokat az intézkedéseket, amelyek a tényállás tisztázását, valamint az elkövetők elfogását tették lehetővé. A vizsgálóbíró a bűncselekmény nyomait összegyűjthette, valamint a bizonyítékokat bírói őrizet alá vehette.

Minden vizsgálati cselekményről jegyzőkönyvet kellett felvenni, amihez jegyzőkönyvvezetőt kellett alkalmazni. Már akkor is elvárás volt, hogy a lényeges feleletek szó szerint szerepeljenek a jegyzőkönyvben úgy, hogy az esetleges tájszavak jelentését meghatározzák. A jegyzőkönyvet ismertetni kellett a kihallgatott személlyel, akár idegen nyelven is, ha a magyart nem ismerte.

Azokkal szemben, akik a vizsgálati cselekmény során nem oda illő magatartást tanúsítottak, a vizsgálóbíró elzárásra is átváltoztatható pénzbüntetést is alkalmazhatott. A fogva lévő terhelt ellen fegyelmi büntetést lehetett alkalmazni ilyen esetben, sőt a királyi ügyészség képviselőjét és a jegyzőkönyvvezetőt is fel lehetett jelenteni a fegyelmi bizottságuknál.

³⁹ Király Tibor: Büntetőeljárás jog. 4., átdolgozott kiadás. Osiris Kiadó, Budapest, 2008. 55.o.

Az ügyészség azonban bármikor kérhette az iratok hozzá való áttételét, ezt pedig csak akkor lehetett megtagadni, ha az az eljárás fennakadását okozta volna.

A vizsgálóbíró hatásköre volt a vizsgálat megszüntetése, ha a vádat a vádló elejtette, vagy ha az arra jogosított a vádat nem vette át. Egyéb esetben a vádat vagy a vádtanács, vagy az ítéldbíróság szüntethette meg. Ha ő szüntette meg, a vizsgálóbíró a felek indítványára elrendelhetette a folytatást is.

A vizsgálóbíró, mikor befejezte az eljárását, az ügyet átadta az ügyésznek⁴⁰ és így a vizsgálat befejezett volt, ettől kezdve az ügy iratait az I. Bp. 63. § szerint a terhelt és a védője megtekinthette.

8. A vizsgálóbíró határozata

A vizsgálóbírónál indítványozott vizsgálatról a vizsgálóbíró döntötte el, hogy azt elrendeli, vagy mellőzi. Döntéséről határozatot hozott, valamint közölnie kellett a vádlóval, a magánféllel és a terhelttel.

Ha az eljárása során valaki nem odaillő viselkedést tanúsított, azt rendre utasíthatta, pénzbírsággal sújthatta, valamint el is távolíttathatta. Azokat, akik hivatalból voltak jelen (például az ügyész), sértő magatartásuk esetén azok fegyelmi hatóságuknál tehetett feljelentést. Mindezekről indokolt végzés formájában határozott.

Megszüntethette a vizsgálatot abban az esetben, ha a vádló elejtette a vádat, és az arra illetékes azt nem vette át. Egyéb esetben csak a vádtanács és az ítéldbíróság szüntethette meg a vizsgálatot. Ebben az esetben is végzéssel határozott.

9. A vizsgálóbíróval szembeni jogorvoslat

A vizsgálóbíró vizsgálatának menetét a vádtanács felügyelte, amelynek az utasításai kötelezőek voltak rá nézve. A vádtanács a törvényszék állandó tanácsa volt, amely két bíróból és egy elnökből állt. A vizsgálóbíró, eljárása során a fellebbviteli fórum szerepén kívül, ellenőrzési és irányítási funkciót is betöltött.⁴¹

⁴⁰ Erdei Árpád: Tanok és tévtanok a büntető eljárásjog tudományában. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2011. 78. o.

⁴¹ Király Tibor: Büntetőeljárás jog. 4., átdolgozott kiadás. Osiris Kiadó, Budapest, 2008. 55. o.

A vádló, a terhelt és a magánfél a vizsgálóbíró minden intézkedése, vagy mulasztása ellen panaszt emelhetek szóban, vagy írásban. Szóbeli panaszról jegyzőkönyvet kellett felvenni. Ezt beadhatták közvetlenül nála, de a vádtanácsnál is. Ha a vizsgálóbírónál adták be, akkor neki huszonnégy órája volt bemutatni azt a vádtanácsnak.

A vizsgálatot végző bírónak minden hónapban jelentést kellett tenni a vádtanács előtt, sőt, ha ez szükséges volt, akár gyakrabban is. Megjegyezném – bár ez nem tartozik a jogorvoslathoz, viszont jól mutatja a vizsgálóbíró és a vádtanács egymáshoz viszonyított helyzetét - hogy ha a vizsgálóbíró a jegyzőkönyvvel kapcsolatos valamilyen kötelező cselekményt nem tett meg, a vádtanács, a törvényszék és a felsőbb fokú bíróság rendbírsággal sújthatta.

A tanács a vádló és a vizsgálóbíró meghallgatása, valamint ha szükséges volt, a terhelt és a magánfél kihallgatása után zárt ülésen határozott a panaszról. Ez ellen a határozat ellen nem volt helye fellebbezésnek. Mindez nem volt halasztó hatályú, a vizsgálatot a határozat meghozataláig folytatni lehetett.

Levonható következtetésként, hogy a vizsgálóbíró és a nyomozási bíró eljárása felett is komoly felügyelet állt, illetve áll. A vizsgálóbírónak nagyobb mozgástere volt eljárása során, viszonyt a vádtanács által ez nagyon is ellenőrizve volt (gondolok itt a folyamatos jelentéstételre).

IV.A nyomozási bíró és a vizsgáló bíró feladatai

1. Nyomozási bírói feladatok

Már korábban, a Be. hatálybalépése előtt bíró döntött a személyi szabadságot korlátozó kényszerintézkedésekről a vádirat benyújtása előtt, a különösen védett tanúvá nyilvánításról, az ilyen tanú kihallgatásáról, valamint a titkos adatok igénybevételéről. A nyomozási bíró közreműködésére is általában olyan esetben kerül sor, amikor a büntetőeljárás lényegéből következően az alkotmányos alapjogok korlátozása az eljárás tárgya.⁴² A nyomozási bíró feladatait a törvény alapján több csoportra lehet osztani:

- a) döntést hoz,
- b) bírósági kontrollt érvényesít,
- c) bizonyítást vesz fel.

Ad a) A nyomozási bíró döntést hoz

A nyomozási bíró dönt a vádirat benyújtása előtt a bíróság határákörébe tartozó kényszerintézkedésekkel kapcsolatban beérkező indítványokról. Ide tartozik:

- az előzetes letartóztatás,
- az ideiglenes kényszerszergyógykezelés,
- a lakhelyelhagyási tilalom,
- a távoltartás,
- a házi őrizet,
- az óvadék,
- a házkutatás és a lefoglalás törvényben meghatározott esetei (a Be. 149. § szerint a házkutatást közjegyzői, vagy ügyvédi irodában, továbbá egészségügyi intézményben, amennyiben az közjegyzői, vagy ügyvédi tevékenységgel összefüggő hivatásbeli titkot illetőleg egészségügyi adatot tartalmazó irat megtalálására irányul, a vádirat benyújtásáig a bíróság rendeli el),
- a zár alá vétel,
- valamint az elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetetlenné tétele.

⁴² Bögöly Gyula - Budaházi Árpád - Csányi Csaba - Sléder Judit: Büntetőeljárás-jog. Rejtjel Kiadó, Budapest. 2010. 324. o.

A dolgozat terjedelmi korlátai nem teszik lehetővé, hogy bővebben is foglalkozzam a felsorolt kényszerintézkedésekkel. A nyomozási bíró kompetenciájába utalt kényszerintézkedések jellemzője, hogy kisebb-nagyobb mértékben korlátozzák az Alaptörvényben biztosított alkotmányos alapjogokat. A nyomozási bíró döntése az adott kényszerintézkedés elrendeléséről, illetve (előzetes letartóztatás, házi őrizet) meghosszabbításáról a garanciát jelenti, hogy független és pártatlan bíró hozza meg a végzést.

A kényszerintézkedések mellett az alábbi döntéseket is a nyomozási bíró hozza meg:

- dönt az elmeállapot megfigyelésével kapcsolatos indítványokról,
- határoz az előzetes letartóztatott pszichiátriai kezelésre az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézetbe történő beutalásáról;
- végzést hoz a védő kizárásáról,
- dönt a titkos adatszerzés engedélyezéséről és megszüntetéséről,
- határozatot hoz arról, hogy a titkos információgyűjtés eredménye alkalmas-e arra, hogy a büntetőeljárásban bizonyítékként felhasználhassák;
- dönt a rendbírság elzárásra történő átváltoztatásáról;
- kibocsátja az európai elfogatóparancsot a vádirat benyújtása előtt;
- a Be. 207.§-a szerint dönt a személlyel szemben megszüntetett nyomozás folytatásáról,
- határoz a tanú különösen védetté nyilvánításáról,
- a médiatartalom szolgáltatót kötelezheti informátora felfedezésére,
- dönt a tanú, vagy kivételesen a gyanúsított zárt célú távközlő hálózat útján történő kihallgatásáról.

A zárt célú távközlő hálózat útján történő kihallgatás lényege, hogy „egy zárt láncú, az (...) igények kielégítését szolgáló, az összeköttetés közvetlenségét, a mozgóképet és a hangot egyidejűleg is továbbító rendszer felhasználásával kerül sor” rá.⁴³

Alkalmazására a következő esetekben kerülhet sor (Be. 244/A. §):

- a tizennegyedik életévét be nem töltött tanúnak;
- az olyan tanúnak, akinek sérelmére az élet, a testi épség és az egészség elleni bűncselekmények, a nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni

⁴³ Varga Zoltán: A tanú a büntetőeljárásban. Comlex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft. Budapest, 2009. 175. o.

bűncselekmények, a gyermekek érdekét sértő és a család elleni bűncselekmények körébe tartozó, vagy más, személy elleni erőszakos bűncselekményt követtek el;

- annak a tanúnak, akinek a tárgyaláson való megjelenése egészségi állapotára vagy más körülményre tekintettel aránytalan nehézséggel járna;
- annak a tanúnak, vagy vádlottnak, aki külön jogszabályban meghatározott tanúvédelmi programban vesz részt, vagy a védelme egyébként ezt indokoltá teszi;
- valamint annak a fogva lévő vádlottnak vagy tanúnak a kihallgatása során, akinek a tárgyaláson való megjelenése a közbiztonság veszélyeztetésével járna.

Ad b) A nyomozási bíró bírósági kontrollt érvényesít

A Be. 195. § (6) bekezdése meghatározza, hogy melyek azok a határozatok, amelyek esetén felülbírálati indítvány benyújtásának van helye. A törvény mindössze hét határozattípust sorol fel (házkutatás, motozás, lefoglalás és egyes speciális esetei, másolatkiadás), amikor a panaszt elutasító ügyészi vagy felettes ügyészi határozat után lehetőség nyílik a bírói felülvizsgálatra. Meglátásom szerint bővíteni kellene a kört, mert aggályosnak tűnik, hogy a hierarchikusan felépített, utasítási alapon működő ügyészi szervezet hozza meg a határozatot, és adott esetben ugyanez a szervezet utasítja el a panaszt. Előfordulhat, hogy a felettes ügyész utasítja egy adott határozat meghozatalára az ügyészt, majd a beérkező panaszt az utasítást kiadó felettes ügyész bírálja el. Ugyanez a probléma a nyomozó hatósági határozat esetében is fennáll, amikor a panasz elbírálója adott esetben az az ügyész, aki utasításba adta a nyomozó hatósági határozat meghozatalát.

A bírói út szélesebb körű megnyitása jelentené a megoldást, az általános bírói kontroll növelné a büntetőeljárási garanciákat. Két megoldás is lehetséges. Az egyik lehetőség az lenne, hogy a panaszt a nyomozási bíró bírálja el jogerősen, a másik út a felülbírálati indítványhoz való jog általánossá tétele lenne, vagyis a panasz elutasítása esetén lehetőség nyílna egy második lépcsőre, a nyomozási bíróhoz benyújtható felülbírálati indítványra.

Ad c) A nyomozási bíró bizonyítást vesz fel

A Be. alapján kivételesen a nyomozási bíró kihallgatást is végez a nyomozás során. A kihallgatás speciális, mivel a főszabály az, hogy a nyomozó hatóság, illetve az ügyész hallgat ki a nyomozási főszakaszban, viszont a tanú különleges helyzete teszi szükségessé, hogy már a nyomozás során is lehetőség nyíljon a bíróság által fogatanosított kihallgatásra.

A Be. alapján a következő típusú tanúkat hallgatja ki:

- az életét közvetlen veszélyeztető állapotban lévő tanút;
- azt a tanút, akiről megalapozottan feltehető, hogy nem lesz jelen a tárgyaláson;
- a 14. életévét be nem töltött tanút;
- a különösen védett tanút.

Az életét közvetlen veszélyeztető állapotban lévő tanú kihallgatása nem számít ritkaságnak, szükség esetén a kórházban is történhet. Azért van szükség a tanú kihallgatására, mert egészségi állapota várhatóan nem teszi majd lehetővé, hogy tárgyaláson tegyen vallomást.

Ritkának mondható viszont annak a tanúnak a kihallgatása, akiről megalapozottan feltehető, hogy nem lesz jelen a tárgyaláson. A gyakorlatban szinte sor sem kerül az ilyen tanú nyomozási bírói kihallgatására, mert általában a nyomozó hatóság vagy az ügyész teszi ezt meg helyette, ha előfordulna, hogy a tanú jelzi a hatóságnak, nem kíván a kihallgatását követően Magyarországon tartózkodni.

A Be. 97. §-a szerint különösen védett az a tanú, akinek vallomása kiemelkedő súlyú ügy lényeges körülményeire vonatkozik, a vallomásától várható bizonyíték mással nem pótolható, személye, tartózkodási helye, valamint az, hogy az ügyész, illetve a nyomozó hatóság tanúként kívánja meghallgatni, a terhelt és a védő előtt nem ismert. Személyének felfedése esetén a tanú, vagy hozzátartozója élete, testi épsége, vagy személyi szabadsága súlyos fenyegetésnek lenne kitéve. Amennyiben a terhelt vagy a védője a bíróság előtt megnevezi a különösen védett tanút, és jól nevezi meg, ennek az a következménye, hogy meg kell szüntetni a tanúvédelem ezen eszközét. A probléma akkor jelentkezik, ha a védelem csak próbálgatja, akár több alkalommal is megnevezni a különösen védett tanút, amely inkább találgatás, mint tudatos megnevezés, másrészt a gyakorlatban az is gondot okoz, ha a védelmi taktika részeként egy-egy „gyanúsak” mondható személy kihallgatására nyújtanak be indítványt, és azt figyelik, hogy mit tesz a bíróság. Ha tanúként kihallgatja az indítványozott személyt a tárgyalás keretében, azt a

következtetést vonhatják le, hogy nem a különösen védett tanú az általuk kihallgatni indítványozott személy. Amennyiben a különösen védett tanú neve kerül be a védelem indítványába, akkor viszont a bíróság egyet tehet, megszünteti a különös védeltséget, mert az indítvány elutasításából következtethet a védelem arra, hogy a különösen védett tanúról rántották le a leplet. A felvetett probléma következtében a nyomozási bírók ritkán nyilvánítják különösen védetté a tanút, inkább más tanúvédelmi eszközt vesznek igénybe.

A nyomozási bíró által felvett vallomások valóságtartalmát, mivel ezeket a vallomásokat nem a tárgyaláson ismeri meg, a perbíróság állapítja meg,⁴⁴ viszont ez nem azt jelenti, hogy előzetesen ne vizsgálná a tanú őszinteségét. A különösen védett tanú kihallgatása során alaposan mérlegelnie kell a tanú szavahihetőségét, tudomásának megbízhatóságát, valamint az őt befolyásoló tényezőket. Ezt az ügyésznek és a nyomozó hatóságnak is mindig vizsgálnia kell, ha tanút hallgat ki. A jegyzőkönyvben fel kell tüntetni az erről való meggyőződés módját oly módon, hogy abból a tanú kilétére és tartózkodási helyére ne lehessen következtetni. A nyomozási bírói gyakorlat szerint a tanú szavahihetőségét úgy ellenőrzik, hogy az ügy összes körülményeit figyelembe veszik, azonban komoly felderítést nem végezhetnek ebben a tekintetben. A gyakorlatban voltaképpen más eszköz híján a nyomozási bíró csupán egyes verbális és nonverbális hazugságjeleket figyel, és foglalja jegyzőkönyvbe. A jegyzőkönyvről készült kivonatot megismerheti a nyomozó hatóság is, valamint át kell adni az ügyésznek, aki a zártan kezeléséről gondoskodik a vádirat benyújtásáig. A különösen védett tanú kihallgatásáról készült jegyzőkönyvet a nyomozási bíró azonban zártan kezeli és azt sem az ügyésznek, sem az ítélkező bíróságnak nem adja ki. A kihallgatáson a nyomozási bírón, a jegyzőkönyvvezetőn és – ha szükséges – a tolmácson kívül csak az ügyész és tanú érdekében eljáró ügyvéd lehet jelen. A különösen védett tanút a vádirat benyújtását követően, a bírósági főszakaszban is a nyomozási bíró hallgatja ki. Ez tehát kivétel az általános szabályok alól.⁴⁵ Amennyiben úgy adódik, hogy a nyomozási bíró által kihallgatott tanút később kihallgatják a tárgyaláson is, - például, ha megszűnik a különös védeltsége - akkor a nyomozási bíró által felvett vallomást ugyanúgy kell értékelni, mintha azt a tanú a nyomozó hatóság előtt tette volna, vagyis okirati bizonyítékként veheti figyelembe a bíróság.

⁴⁴ Erdei Árpád: Tanok és tévtanok a büntető eljárásjog tudományában. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2011. 222. o.

⁴⁵ Bodor Tibor - Székely Ákos - Vaskuti András: Büntető eljárásjog I. Novissima Kiadó, Budapest, 2011. 395. o.

A nyomozási bíró kihallgatja továbbá a tizennegyedik életévét be nem töltött tanút. A nyomozási bírónak gyakran kell kihallgatniuk ilyen tanút, azonban ebben nem kizárólagos a hatáskörük, mivel ezt a nyomozó hatóság és az ügyész is megteheti. Az ügyész döntésén múlik, hogy melyik hatóság végezheti el a kihallgatást.

Az ilyen tanú kihallgatása közben a Be.-ben rögzített speciális eljárási szabályokat be kell tartani:

- az ilyen tanúkat nem kell figyelmeztetni a hamis tanúzás következményeire, (mert nem válhatnak bűncselekmény alanyává)
- csak akkor lehet őket szembesíteni, ha ez bennük nem kelt félelmet,
- gondozójuk, törvényes képviselőjük attól függetlenül is jelen lehet a kihallgatáson, hogy őket később tanúként hallgatják ki.⁴⁶

A gyanúsítottat és a védőt a kiskorú védelme miatt utólag értesítik a kihallgatásról. Az elkészült jegyzőkönyvet az ügyésznél megtekinthetik. Ha az illetékességi területen van tizennegyedik életévét be nem töltött tanú kihallgatására szolgáló helyiség, akkor a nyomozási bíró az ilyen tanú kihallgatását az erre kialakított helyiségben is megtarthatja. Az 1/2013. (I.8) ORFK utasítás előírja a rendőrségen az ilyen kihallgató szoba kialakítását és használatát. A szoba használata akkor kötelező *fiatalkorú sértett tanúként történő kihallgatása során, ha a sérelmére elkövetett bűncselekmény természetére tekintettel megalapozottan feltehető, hogy az olyan mértékben érintette testi, értelmi, erkölcsi, érzelmi fejlődését vagy állapotát, hogy kihallgatását a lehető legkíméletesebb módon kell végrehajtani. Szintén kötelező az igénybe vétele a fiatalkorú tanúként történő kihallgatása során, ha a tanú fokozott kímélete a bűncselekmény természetére figyelemmel indokolt, valamint a fiatalkorú elkövető kihallgatásakor, ha megalapozottan feltehető, hogy a bűncselekménnyel összefüggésben, más bűncselekmény áldozatává vált. Ajánlott a szoba használata fiatalkorú sértett, illetve fiatalkorú tanú kihallgatása során, valamint fiatalkorú gyanúsított kihallgatása esetén.*

A nyomozási bírói gyakorlat szerint nem mindig veszik igénybe a rendőrségen rendelkezésre álló gyermekmeghallgató szobákat, gyakran inkább a saját irodájukban végzik a kihallgatást. A kihallgatás módszere, hogy először „ellazítják” a tanút, tapogató kérdéseket tesznek fel. Fontos azonban, hogy érezze a kiskorú, hogy van tétje a kihallgatásnak, és vegye komolyan. Fontos továbbá, hogy az ilyen tanúnak nem szabad eldöntendő kérdést feltenni, mivel az befolyásolja őt.

⁴⁶ Herke Csongor: Büntető eljárásjog. 4. átdolgozott kiadás. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2012, 165. o.

A gyermekmeghallgató szoba mellett szól, hogy kellemesebb környezetet biztosít, mint a tárgyalóterem vagy az iroda, viszont hátránya, hogy a játékok túlságosan elvonhatják a gyermek figyelmét. Ha rossz anyagi körülmények között él azért, amennyiben pedig jobb az életszínvonala a családjának, akkor az ismerős játék is okozhatja, hogy nem a kihallgatásra összpontosít. Eljárásjogilag azonban fontosabb kérdés, hogy megfelelően teszi-e a Be., hogy nem kizárólag a nyomozási bírói feladatkörbe helyezi a tizennegyedik életévét be nem töltött tanú kihallgatását. Úgy gondolom, kötelezően a nyomozási bírónak kellene az ilyen tanúkat kihallgatni, ezzel is biztosítva, hogy ne kelljen a bírósági eljárásban is, a nyilvános tárgyaláson újra vallomást tennie a gyermeknek, mert nagy valószínűséggel traumát jelentene számára.

A nyomozási bíró elrendelheti a különösen védett tanú és a tizennegyedik életévét be nem töltött tanú kihallgatásának kép- vagy hangfelvevővel, illetve egyéb berendezéssel történő rögzítését is. Ez természetesen a jegyzőkönyvet nem pótolja. Az ilyen felvételtől készült másolatokon a tanú személyazonosságának megállapítására alkalmas egyedi tulajdonságai technikai úton torzíthatók, valamint a zártan kezelt iratokra vonatkozó rendelkezéseket az ilyen felvételekre is alkalmazni kell.⁴⁷ Az ilyen felvétel sokat segíthet az ítéldbírósnak, hiszen látja, és hallja is a tárgyalás során a korábban kihallgatott személyt.

Az ügyész, a gyanúsított és a védő a bizonyítás felvételét is indítványozhatja a nyomozási bírónál, ha megalapozottan feltehető, hogy az így megszerezhető bizonyítási eszköz a bírósági eljárásban már nem állna rendelkezésre, vagy addigra jelentős mértékben megváltozna, illetve elveszítené bizonyítási eszköz jellegét. A gyakorlatban ennek nincs jelentősége, nem alkalmazzák, éppen ezért szükségtelen a rá vonatkozó Be. rendelkezés.

2. A nyomozási bíró helye a felderítésben és a bizonyításban

A felderítés a tágabb értelemben vett bizonyítás része. A felderítési stádiumban még több verzió is létezik a bűncselekmény történeti tényállásával kapcsolatban. „A verzió ismeretelméleti szempontból a hipotézisnek megfelelő szerepet tölt be a nyomozásban.”⁴⁸ „Olyan feltevés (feltételes logikai ítélet), amely a rendelkezésre álló adatok logikai

⁴⁷ Bodor Tibor - Székely Ákos - Vaskuti András: Büntető eljárásjog I. Novissima Kiadó, Budapest, 2011. 405. o.

⁴⁸ Balláné – Kunos - Lakatos: Bevezetés a kriminalisztikába. Harmadik, javított, átdolgozott kiadás. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2004. 107.o.

feldolgozása alapján reálisnak tekinthető magyarázatot ad az eljárás tárgyát képező cselekmény, esemény egészére, vagy annak egy részére (a kriminalisztikai alapkérdésekre); továbbá lehetőséget nyújt a nyomozás során felmerült valamely probléma megoldására.”⁴⁹

Kriminalisztikai szempontból a felderítés: valami ismeretlen körülményeinek a tisztázása.⁵⁰ Tehát a felderítés során egy esemény, cselekmény lefolyásának még több lehetséges változata van, azonban létjogosultsága van annak a törekvésnek, miszerint a vádló, mielőtt vádat emel, „tényszerű ismereteket” próbál szerezni az elkövetett bűncselekményről, és annak elkövetőjéről.⁵¹ „A nyomozás alakszerű (eljárásjogi) formákhoz kötött megismerő tevékenység annak eldöntésére, hogy indokolt-e (lehetséges-e) a terhelt bírósági felelősségre vonása.”⁵² A nyomozás lényege a felderítés, annak érdekében, hogy az állam büntető igénye érvényesíthető legyen az igazságszolgáltatásban, kiterjed a tényállás megállapítására, az elkövetők azonosítására és elfogására, valamint a bizonyítási eszközök felkutatására és biztosítására.⁵³

A Be. 2. § szerint a bíróság törvényes vád alapján jár el. Az ügyésznek mint vádlónak ahhoz, hogy eleget tudjon tenni ennek a feladatának, minden ügyben elegendő mennyiségű és minőségű információnak kell a rendelkezésére állnia, hogy el tudja dönteni, adott személlyel szemben a vádemelés feltételei fennállnak-e.

A Be. 164. § szerint a büntetőeljárás a nyomozással kezdődik. Ennek a szakasznak a célja a múltbeli cselekmény rekonstruálása. A törvény szerint a nyomozásnak három feladata van:

- fel kell deríteni a bűncselekményt,
- fel kell deríteni az elkövető személyét,
- fel kell kutatni és biztosítani kell a bizonyítási eszközöket.

⁴⁹ Balláné – Kunos - Lakatos: Bevezetés a kriminalisztikába. Harmadik, javított, átdolgozott kiadás. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2004. 108. o.

⁵⁰ Balláné – Kunos - Lakatos: Bevezetés a kriminalisztikába. Harmadik, javított, átdolgozott kiadás. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2004. 92. o.

⁵¹ Anti-Balláné-Barta-Cserhalmi-Déri-Egyed-Fényes-Finszter-Füredi-Gál-Janza-Juhász-Katona-Katonáné-Kertész-Krispán-Kunos-Lakatos-Lichtblau-Lontainé-Matus-Máthé-Molnár-Pádár-Pintér-Romasz-Solymosiné-Szoldán-Tauszik-Tóth I.-Tóth M.-Tóth P.-Veress-Vigh-Woller: Kriminalisztika. BM Nyomda Kft., Budapest, 2004. 102.o.

⁵² Bócz Endre - Finszter Géza: Kriminalisztika joghallgatóknak. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2008. 100. o.

⁵³ Bócz Endre - Finszter Géza: Kriminalisztika joghallgatóknak. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2008. 100. o.

Olyan mértékben kell felderíteni a tényállást, hogy a vádló dönthessen arról, hogy vádat emel-e.⁵⁴

Bócz Endre szerint „az „alapeljárás” –ban az előkészítő szakasz, amely változatlanul a „nyomozás” nevet viseli, a törvény kifejezett rendelkezése szerint a vádemelés ténybeli feltételeinek tisztázására irányul.”⁵⁵ Tehát a felderítés „bűnügyi szempontú szelektálás”-ra, valamint a bizonyítás feltételeinek gyakorlati megteremtésére irányul.⁵⁶

Mikor a nyomozó hatóságnak sikerül eljutnia addig, hogy a felderítés során már csak egyetlen verzió marad fent, akkor az ügyész megvizsgálja azt, és dönt, hogy ez alapján vádat tud-e emelni. Ha igen, akkor eredményes volt a nyomozás (felderítés), és az ügyész vádat emel, ha viszont nem, akkor megszünteti a nyomozást, vagy további nyomozási cselekményeket rendel el.

Ha vádat emel, alkalmasnak tartja a megmaradt egyetlen verziót, amely a bíróságot is köti abban a tekintetben, hogy csak a vádiratban megnevezett cselekményről és személyről dönthet. Tehát ha a bíróság ezt a verziót hibásnak tartja, akkor felmentő ítéletet kell hoznia, ha viszont megfelelőnek tartja, akkor bűnösséget megállapító ítélet hoz. Tehát a felderítés akkor kezdődik, amikor a bűncselekmény a hatóság tudomására jut, és akkor ér véget, amikor a nyomozó „feltárja a bűnös magatartás valamennyi mozzanatát”. A felderítés a nyomozó hatóság feladata, és nem célja az igazság megállapítása, csak a vádemeléshez szükséges egyetlen verzió felállítása.⁵⁷

Pusztai László szerint: *„a bűnügyi nyomozás felfogható úgy is, mint egy, a múltban lezajlott esemény meghatározott jogi keretek között végrehajtott megismerése abból a célból, hogy a büntetőjogi felelősség alapjául szolgáló tényeket felderítve és összegyűjtve előkészítse, vagy ha az összegyűjtött tények alapján arra szükség nincs, mellőzze a bírósági eljárást.”*⁵⁸

A felderítéssel szemben a bizonyítás *„egyetlen verziónak a levezetése, illetve kimutatása, demonstrációja történik, „egyverziós” megismerési szint (...) a belátható*

⁵⁴ Böggöly Gyula - Budaházi Árpád - Csányi Csaba - Sléder Judit: Büntetőeljárás-jog. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2010. 267. o.

⁵⁵ Bócz Endre:Krimináltechnika és büntetőeljárás rend. Rendészeti szemle, 54. évfolyam, 2006/7-8. szám. 27. o.

⁵⁶ Bócz Endre: Kriminálisztika a tárgyalóteremben. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó. Budapest, 2008. 36. o.

⁵⁷ Budaházi Árpád: A műszeres vallomásellenőrzés , különös tekintettel a poligráfós vizsgálatra. Doktori értekezés. Pécs, 2013. 195-196. o.

⁵⁸ Pusztai László: Szemle a büntető eljárásban. Kandidátusi disszertáció I. kötet. Budapest, 1974. 392-393. o.

igazság kimondásához vezet.”⁵⁹ Erdei Árpád szerint „az igazság megállapításának mai módja a bizonyítás.”⁶⁰ A büntetőeljárásban a bizonyítást a bíróság végzi. A nyomozási főszakasszal ellentétben ennek a főszakasznak a feladata megállapítani az igazságot, amihez kétségtelen, hogy szükséges az előzetes felderítői munka, hiszen a bíróság köteve van a vádhoz. Tremmel Flórián szerint a „büntető igazságszolgáltatás, a büntető jogalkalmazás során egyfelől meg kell oldani a ténykérdéseket, a ténykérdések halmazát, másfelől a jogkérdéseket, a jogkérdések halmazát.”⁶¹

A kontinentális jogban főszabály szerint a nyomozót nem hallgatják ki a tárgyaláson, viszont az általa készített nyomozási iratokat felolvassák. Így a nyomozó, munkájának eredményén keresztül a bizonyítás részévé válik. Természetesen a nyomozási bírót sem idézik a tárgyalásra. A bíróság a döntését a tárgyaláson megvizsgált bizonyítékokra alapozza. A bíróság nem csak a nyomozás iratainak megvizsgálása alapján hozza meg az ítéletet, hanem a közvetlenség elve alapján a bíróság előtt az a „mértékadó”, hogy mi hangzik el előtte szóban, és „amit így közvetlenül érzékel és észlel”. E szerint a nyomozás iratai az ügyész számára is csupán „tájékoztatás”, hogy mi várható a tárgyalás során.⁶² A bírói ténymegállapítás „a büntetőperben elbírálásra kerülő jelenségek feltárását, megismerését és a bírói megismerés igazságát: a valóságot tükröző minőségét alátámasztó érvelést, perjogi kifejezéssel a bizonyítást.”⁶³ jelenti. Eszerint tehát a bírónak indokolnia is kell a bizonyítékok elfogadását, vagy elvetését.

Cséka Ervin szerint a bűncselekmények tényeinek feltárása szoros együttműködést követel a jogalkalmazóktól, az eljárás megindításától a befejezéséig.⁶⁴ „Ugyanis a büntetőjogi következmények helyes alkalmazása is a bizonyos tények előzetes feltárását és megállapítását tételezi fel...”⁶⁵ A bíróság ténymegállapítási tevékenysége lényegét tekintve a megismerés, azonban nem az általános törvényszerűségek megismerése, hanem mindig az egyedi, a konkrét jelenségeknek. Tehát mindig az egyedinek, az egyszer megtörténtnek a megismerésére, felismerésére törekszik.⁶⁶

⁵⁹ Tremmel Flórián: Bizonyítékok a büntetőeljárásban. Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs, 2006. 31. o.

⁶⁰ Erdei Árpád: Tanok és tévtanok a büntető eljárásjog tudományában. ELTE Eötvös Kiadó. Budapest, 2011. 30. o.

⁶¹ Tremmel Flórián: Bizonyítékok a büntetőeljárásban. Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs, 2006. 28. o.

⁶² Bócz Endre: Kriminálisztika a tárgyalóteremben. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó. Budapest, 2008. 71. o.

⁶³ Nagy Lajos: Tanúbizonyítás a büntetőperben. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1966. 20.o.

⁶⁴ Cséka Ervin: A büntető ténymegállapítás elméleti alapjai. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1968. 191. o.

⁶⁵ Cséka Ervin: A büntető ténymegállapítás elméleti alapjai. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1968. 213. o.

⁶⁶ Nagy Lajos: Tanúbizonyítás a büntetőperben. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1966. 19. o.

A kontinentális jogrendszerekben, így Magyarországon is a bizonyítás egyértelműen a bírósághoz köthető, azonban ebbe beletartozik a nyomozó hatóság felderítő munkája is. Tehát kijelenthetjük, hogy a felderítés része a bizonyításnak.

Bócz Endre szerint a nyomozás során a bizonyítás előkészítése folyik úgy, hogy a nyomozó megvizsgálja az egyes bizonyítékokat az alapján, hogy mi, miért és minek a bizonyítására lehet alkalmas.⁶⁷ Cséka Ervin szerint „*a büntető igazságszolgáltatás kizárólagos szerve, a büntető bíróság látja el e funkciót, míg a többi szervek (ügyészség, rendőrség) közreműködnek a büntető igazságszolgáltatás munkájában.*”⁶⁸ A legfontosabb különbség azonban az, hogy a nyomozó hatóság csak feltárni tudja a valóság és az adatok közötti kapcsolatot, de megállapítani nem, mert azt csak a bíróság teheti.

Meg kell még vizsgálni az adat és a tény közötti kapcsolatot. Nyilvánvaló, hogy az adat és a tény nem ugyanaz. Az adat nem maga a tény, hanem a tényre vonatkozó ismeret.⁶⁹ Nagy Lajos szerint bizonyíték „*minden olyan - a bíróság által ilyennek elfogadott - adat, amelyből a bizonyítandó tényre (a bizonyítás tárgyára) okszerű következtetés vonható le. E személet szerint az eljárás korábbi folyamán (pl. a nyomozás, vizsgálat során) felmerült adat a megfelelő szakaszban döntésre hivatott szervek számára (nyomozó és vizsgáló szervek) szintén bizonyíték lehet, ha ilyennek minősítették. A bíróság szempontjából azonban minden ilyen adat csak akkor lehet bizonyíték, ha azt maga is annak fogadja el.*”⁷⁰

A nyomozó hatóság a nyomozás során összegyűjti az adatokat (bizonyítékokat), „és azt vizsgálja, hogy ezek az adatok közvetítik-e a hatóság felé a tényeket.” „A nyomozó hatóság csak feltárni tudja az adatok és a valóság közti kapcsolatot, de megállapítani nem, mert azt csak a bíróság teheti.”⁷¹ Mindebből következik, hogy a felderítés során végzett bizonyítási cselekmény része a bíróság által végzett bizonyításnak.⁷²

Mindezek alapján meg kell vizsgálni, hogy a nyomozási bíró az eljárása során felderít, vagy bizonyít-e? Úgy gondolom, hogy a nyomozási bíró feladatai alapján hozott a

⁶⁷ Bócz Endre: „Megismerés” és „bizonyítás” a büntető eljárásban. In: Tóth Károly (Szerk.): Emlékkönyv Dr. Cséka Ervin egyetemi tanár születésének 70. és oktatói munkásságának 25. évfordulójára. József Attila Tudományegyetem Állam és Jogtudományi Kar, Szeged, 1992. 94-95. o.

⁶⁸ Cséka Ervin: A büntető ténymegállapítás elméleti alapjai. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1968. 15. o.

⁶⁹ Bócz Endre: Kriminálisztika a tárgyalóteremben. Magyar Közlöny Lap-és Könyvkiadó. Budapest, 2008. 29. o.

⁷⁰ Nagy Lajos: Tanúbizonyítás a büntetőperben. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1966. 48. o.

⁷¹ Budaházi Árpád: A műszeres vallomásellenőrzés, különös tekintettel a poligráfós vizsgálatra. Doktori értekezés. Pécs, 2013. 205. o.

⁷² Budaházi Árpád: A műszeres vallomásellenőrzés, különös tekintettel a poligráfós vizsgálatra. Doktori értekezés. Pécs, 2013. 206. o.

döntések nem nyomozási cselekmények, ezáltal döntéshozatalai nem minősülnek felderítési tevékenységnek és bizonyításnak sem. A nyomozási bíró csupán meghoz olyan döntéseket, amelyek segítik a felderítést, csak a törvény által a hatáskörébe rendelt indítványok ügyében határoz. Van olyan döntése, amelyhez kontrollszerep is társul. A titkos adatszerzés engedélyezése kapcsán ő felügyeli annak törvényességét is, hiszen ez az eljárási cselekmény nyilvánvalóan alapvető emberi jogokat súlyosan sérthet, ha törvénytelenül végzik. Ezért szükség van egy olyan gátra, amely független a bűnüldözési funkciót teljesítő hatóságoktól (a nyomozó hatóságtól és az ügyésztől). Mindezek alapján úgy gondolom, hogy a nyomozási bíró feladatainak ebben a körében nem felderít, csupán olyan, a törvény által hatáskörébe utalt döntéseket hoz meg, amelyek kapcsán szükség van egy független szervezetre ahhoz, hogy azok jogszerűségét ne lehessen később kétségbe vonni.

A nyomozási bíró a nyomozási főszakaszban végzett bizonyítás-felvétele kapcsán is úgy gondolom, hogy nem bizonyít. Ha eljárása bizonyítás lenne, akkor értékelnie kellene a bizonyítékokat, amiket elé tárnak, ám ezt az ítéldbíráóság teszi később, a tárgyalás során. Amennyiben a nyomozási bíró ülésén az indítványozó bizonyítékokra hivatkozik, módot kell adni arra, hogy azt az ülésen jelenlévők megismerhessék. De ez sem bizonyítás, csupán megismerés. (BKv. 97.) Amikor a nyomozási bíró elrendeli az előzetes letartóztatást, mérlegelnie kell, azonban ez sem minősül bizonyításnak, ugyanis ebben az esetben a nyomozó hatóságtól kapott iratokra támaszkodik, azokat vizsgálja. Ekkor az adatok alapján eldönti, hogy helye van-e az előzetes letartóztatás elrendelésének, ám ezekből az adatokból az ítéldbíráóság, csak később, a tárgyalás során állapít meg tényeket. Azonban nem is felderít, mert mindezt nem azért teszi, hogy az ügyész dolgát megkönnyítse abban a tekintetben, hogy el tudja dönteni, vádat emel-e.

A különösen védett tanú kihallgatásánál ellenőriznie kell a vallomás hitelességét, amit a nyomozó hatóság és az ügyészség számára, amennyiben egy „egyszerű” tanút hallgatnak ki, nem ír elő kötelezettséggé a Be. Bár a nyomozási bíró által végzett kihallgatás nem minősül bizonyításnak, azonban mégis nagyobb a bizonyító ereje, mint a nyomozó hatósági, illetve az ügyészi kihallgatásnak, mivel egy pártatlan és független bíró végzi azt.

A nyomozási bíró annyiban mégis részt vesz a bizonyításban, hogy az ítéldbíráóság okirati bizonyítékként használhatja fel azokat a kihallgatási jegyzőkönyveket, amelyek a nyomozási bíró eljárása során keletkeznek. Az is előfordul, hogy a nyomozási bíró előzetes letartóztatás elrendelése kérdésében tartott ülésén elhangzott és jegyzőkönyvbe foglalt gyanúsított kijelentést a bíróság bizonyítékként értékelt.

Érdemes megvizsgálni azt is, hogy a nyomozási bíró a felderítésben vagy a vizsgálatban vesz-e részt. Amíg ismeretlen tettes ellen folyik az eljárás, a nyomozó hatóság szűkebb értelemben vett nyomozást végez, felderíti a bűncselekményt, és arra törekszik, hogy minél előbb gyanúsítottja legyen az ügynek. Amint ismerté válik a feltételezett elkövető személye, a felderítést a vizsgálat váltja fel. A felderítés és a vizsgálat egymásra épülő külön fázisai az előkészítő eljárásnak.⁷³

Úgy gondolom, hogy a nyomozási bíró eljárása a vizsgálatához áll közelebb, amikor elrendeli például a személyi szabadságot korlátozó kényszerintézkedést, vagy kibocsátja az európai elfogatóparancsot, mert ezek a döntések ismert tetteket, vagyis gyanúsítottat feltételeznek, de ugyanez mondható el a tanú különösen védetté nyilvánításáról is, amelyre szintén akkor kerül sor, ha már van gyanúsított, akitől védeni kell a tanút, illetve hozzátartozóit. Vannak azonban olyan döntések, amely nem feltételezik, hogy már van gyanúsítottja van az ügynek. Elég csak a titkos adatszerzés engedélyezésére gondolni, vagy az ügyvédi irodában végzett házkutatás elrendelésére. Ilyenkor a nyomozási bíró egyértelműen a felderítést segíti és nem a bizonyítást.

Meglátásom szerint a nyomozási bíró részt vesz a felderítésben és a vizsgálatban is, mert döntéseivel elősegíti a büntetőeljárás eredményes lefolytatását, azonban tevékenysége nem felderítés, mert nem a bizonyítási eszközök összegyűjtését, illetve biztosítását végzi, csak annyit tesz, amit a Be. számára előír, mégpedig azt, hogy az egyes indítványokra döntéssel válaszol. Hiszen akkor végezne felderítést, ha az egyes eljárási cselekményeket maga foganatosítaná, azonban helyette azokon az ügyész van jelen, és azok eredményét, végrehajtási módját a nyomozási bíró nem értékeli.

3. A vizsgálóbíró feladatai

Hasonlóság az egykori vizsgálóbíró és a mostani nyomozási bíró eljárásában, hogy az előzetes letartóztatás elrendelését, a házkutatást, a lefoglalást a vizsgálóbírónál is lehetett indítványozni, tehát ő is dönthetett róla, sőt, rendszerint maga foganatosította, amennyiben ő rendelte el. Például a lefoglalt postai küldeményeket csak ő vehette át, csak ő volt jogosult azokat kibontani. A vizsgálóbíró döntött továbbá a tanúk eskü alatt való kihallgatásáról, megbüntetéséről, vagy vallomásra kényszerítéséről. A megbüntetés alatt az elővezettetést, az okozott költségek megtérítését és a pénzbírságot értették, kényszerítés

⁷³ Szabóné Nagy Teréz: A büntető eljárás egyszerűsítése. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1970. 297. o.

alatt pedig azt, hogy ha a pénzbüntetés eredménytelen volt, akkor fogva lehetett tartani addig, amíg ki nem derült, hogy a vallomása fontos-e, de maximum hat hónapig. A tanúkat úgy kellett kihallgatni, hogy lehetőleg minden fontos tényről egyszerre legyenek kihallgatva. Ha a vizsgálóbíró feltűnően vétett ez ellen, akár rendbírsággal is lehetett sújtani. A személymotoszás fogatosításáról, a szakértő megbüntetéséről és a szemléről, ha az a nyomozás során szükségessé vált, szintén a vizsgálóbíró döntött. Ezeket az intézkedéseket lehetőleg úgy kellett végrehajtani, hogy a felek, vagy azok megbízottjai jelen legyenek. Emiatt a terheltet és a védőt mindig (kivéve, ha halasztást nem tűrt) értesíteni kellett.

Míg a nyomozási bíró passzív szereplőjének tekinthető a nyomozási fázisnak, mivel csak indítványra dönt, ezzel szemben a vizsgálóbírót aktívabb részvétel jellemezte annak ellenére, hogy maga a vizsgálat indítványhoz volt kötve, amelyről első fokon a vizsgálóbíró döntött, elrendelhetette vagy mellőzéséről határozhatott. Az indítványban meg kellett jelölni a bűncselekményt, a személyt, akit a vádló gyanúsított, és az okokat, amelyek a vizsgálat szükségességét indokolták. A vizsgálat csak az indítványban megjelölt cselekményre, és csak a terhelt ellen volt elrendelhető és lefolytatható, ami igencsak emlékeztet a bírósági eljárást meghatározó vádhoz kötöttségre.

A vizsgálatnak voltak kötelező esetei is:

- olyan büntett esetében, amelyre a törvény halált, vagy életfogytig tartó fegyházbüntetést rendelt;
- az öt évet meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmények esetén, kivéve, ha a tettest tetten érték, illetve ha beismerő vallomást tett;
- ha azt az ügyészség indítványozta,
- ha a vádat egyedül a magánvádló képviselte,
- ha a terhelt olyan körülményekre hivatkozott, melyek kiderítése, vagy megállapítása céljából a vizsgálat a védelem előkészítése miatt fontos, ha azt a vádtanács szükségesnek ítélte.

Az I. Bp. szerint a vizsgálat célja azoknak az adatoknak a kiderítése és megállapítása, melyek alapján eldönthető, hogy van-e helye a főtárgyalás elrendelésének, vagy hogy meg kell-e szüntetni a bűnvádi eljárást. A vizsgálat az e cél szabta határokon túl nem terjedhet. A vizsgálóbírónak annak ellenére nem volt feladata az igazság megállapítása, hogy tevékenységét a bírósági eljárás részének tekintették. A vizsgálat

feladata az volt, hogy megállapítsa, az eljárás folytatásának, vagy megszüntetésének van-e helye. A célja lényegében az volt, hogy a bíróságot tájékoztassa arról, hogy a főtárgyalás elrendelése indokolt-e a „kiderített” adatok alapján.⁷⁴

4. A nyomozási bíró és a vizsgálóbíró összevetése

A nyomozási bíró nem vizsgálóbíró. Nem vesz részt a nyomozásban, nem vizsgálódik, nem gyakorol kontrollt a nyomozás, valamint az azt végző hatóságok felett, mindössze elbírálja a felülbírálati indítványt és ellenőrzi a titkos adatszerzés végrehajtását. Ha a nyomozás felfüggesztését, vagy megszüntetését tartja indokoltnak, nem dönthet ezekről, csak jelezheti észrevételeit az ügyésznek. A nyomozó hatósággal és az ügyésszel nem áll hierarchikus viszonyban, nem ellenőrzi a munkájukat, és utasítást sem adhat nekik.⁷⁵ Ezzel szemben a vizsgálóbírónak ezek a jogai megvoltak, például adhatott feladatot a nyomozó hatóságnak. Hasonlóságnak tekinthető, hogy a nyomozási bíró ugyanúgy, mint az egykori vizsgálóbíró, az eljárását a saját székhelyén végzi, azonban kivételes esetben a nyomozási bíró a bizonyítás felvétel során (a vizsgálóbíró pedig egyes vizsgálati cselekmények elvégzése céljából) az illetékességi területén kívül is folytathat eljárást. Ezen kívül a kizárásra vonatkozó szabályok is igen hasonlóak. A feladatukban is vannak egyezések, például egyes eljárási cselekmények esetében, amit a vizsgálóbíró elrendelhetett, azt most a nyomozási bíró is elrendelheti. A vizsgálat célja azonban teljesen más volt, mint a nyomozási bíró eljárásáé: azoknak az adatoknak a kiderítése, amelyek alapján el lehetett dönteni, hogy szükséges-e tárgyalást tartani az ügyben, vagy sem.⁷⁶

Más a két jogintézmény funkciója is. Míg vizsgálóbíró bűnüldözési funkciót látott el, addig a nyomozási bíró általában „súlyos” és „kényesebb” ügyekben jár el, de bűnüldözési funkciója nincs. Akkor is jól elkülöníthető a vád, a védelem és az ítékezés, ha az eljárásban közreműködik.⁷⁷ Mivel a vizsgálóbírói intézmény megszüntetése után annak feladatai nagy részét az ügyész vette át, más a vizsgálóbíró viszonya az ügyészhez, mint a nyomozási bírónak. Például a vizsgálóbíró hivatalból is elkezdhette a vizsgálatot, míg a nyomozási bíró csak ügyészi indítványra dönthet, illetve végezhet eljárási cselekményt. A vizsgálóbíró saját hatáskörben is megszüntethette a vizsgálatot.

⁷⁴ Gödöny József: Bizonyítás a nyomozásban. Közgazdasági és Jogi könyvkiadó. Budapest, 1968. 15-17. o.

⁷⁵ Dobrovics Szilvia: Büntetőeljárás jog I. 4., átdolgozott kiadás. Patrocinium Kft, Budapest, 2013. 140. o.

⁷⁶ Király Tibor: Büntetőeljárás jog. 4., átdolgozott kiadás. Osiris Kiadó, Budapest, 2008. 55. o

⁷⁷ Fenyvesi Csaba- Herke Csongor- Tremmel Flórián: Új magyar büntetőeljárás. Dialóg Campus Kiadó, Budapest- Pécs, 2004. 425. o.

A Be. szabályozási elvei között volt, hogy az emberi alapjogok védelme miatt, a nyomozási főszakaszban is létre kell hozni bizonyos eljárási cselekményeknél a bírói közreműködést. A nyomozási bíró intézményének tehát garanciális indokai vannak.⁷⁸ Az ügyész ugyan ellát bizonyos törvényességi feladatokat, emellett viszont bűnüldözési funkciója is van. Ezért is kellett kiterjeszteni a bírói hatáskört a nyomozási főszakasz egyes eljárásaira.⁷⁹

A vizsgálóbíró feladatai úgy voltak szabályozva az I. Bp.-ben, hogy azok nem voltak kötelezőek. Ez a fakultatív vizsgálat, ami azt jelenti, hogy csak az ötévi szabadságvesztéssel, vagy ennél súlyosabb büntetéssel szankcionálható bűncselekmény, illetve sajtóvétség esetén, valamint akkor volt kötelező, ha a vádat egyedül a magánvádló képviselte.⁸⁰

A nyomozási bíró eljárásának egyetlen formája az ülés, mely tartásának vannak kötelező esetei. Amilyen ügyben nem kötelező az ülés tartása, abban a nyomozási bíró iratok alapján dönthet. A vizsgálóbíró eljárása ezzel szemben sokkal gyakorlatiasabb és „mozgékonyabb” volt, hiszen eljárási cselekményeket is fogatosíthatott (pl. szemle).

A nyomozási bíró az indítványról indokolt végzéssel határoz, mely tartalmazza az indítvány lényegét, a bűncselekmény rövid leírását, a minősítést, a törvényesség fennállását, vagy hiányát. A vizsgálóbírónak pedig minden cselekményéről jegyzőkönyvet kellett felvennie, és végzést is hozhatott, például a katonai bíróság hatóságának alávetett egyén rendreutasításáról.

A vizsgálóbíróval szemben széleskörű jogorvoslati lehetőségek voltak, bárki fellebbezhetett, akire nézve a határozata intézkedést tartalmazott. Ezt a törvényszék másodfokú tanácsa bírálta el. A vizsgálóbíróval szemben pedig a terhelt, a vádló és a magánfél nyújthatott be fellebbezést, ezt a vádtanács bírálta el zárt ülésen.

⁷⁸ A büntetőeljárás törvény magyarázata 1. Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft. Budapest, 2009. 725. o.

⁷⁹ Cséka Ervin - Fantoly Zsanett - Károlyi Judit - Lőrinczy György - Vida Mihály: A büntetőeljárás jog alapvonalai I. Második, átdolgozott kiadás. Bába Kiadó, Szeged, 2006. 386. o.

⁸⁰ Pusztai László: A modern büntetőeljárás jog kialakulása Magyarországon. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1994. 36. o.

V. Záró gondolatok

A kutatás során arra jutottam, hogy a nyomozási bíró személye garanciát jelent arra, hogy a büntetőeljárásban a kompetenciájába utalt döntések tükrözik a pártatlanságát és függetlenségét. A nyomozási bíró bár passzív szereplője az eljárásnak, azonban döntéseivel, kontrolltevékenységével, speciális jellegű tanúkihallgatásaival és bizonyítás-felvételeivel hozzájárul a felderítéshez, valamint a szélesebb értelemben vett bizonyításhoz is, hiszen a kihallgatási-, valamint a gyakorlatban kevésbé előforduló bizonyításfelvételi jegyzőkönyvek okirati bizonyítékká válhatnak.

A dolgozat írása során megvizsgáltam a nyomozási bíróra, és az egykori vizsgálóbíróra vonatkozó rendelkezéseket, valamint a nyomozási bíró és a vizsgálóbíró feladatait.

Úgy vélem, a nyomozási bírónak helye és jelentős szerepe van a büntetőeljárásban, a jogalkotó jól tette, amikor a Be.-ben megjelentette mint a bíróságot képviselő főszemélyt a nyomozási főszakaszban.

A dolgozatban rámutattam, hogy a büntetőeljárás eredményességét segíti a nyomozási bíró, amikor dönt

- az előzetes letartóztatás,
- az ideiglenes kényszergyógykezelés,
- a lakhelyelhagyási tilalom,
- a távoltartás,
- a házi őrizet,
- az óvadék,
- a házkutatás és a lefoglalás törvényben meghatározott esetei, (a Be. 149. § szerint a házkutatást közjegyzői, vagy ügyvédi irodában, továbbá egészségügyi intézményben, amennyiben az közjegyzői, vagy ügyvédi tevékenységgel összefüggő hivatásbeli titkot illetőleg egészségügyi adatot tartalmazó irat megtalálására irányul, a vádirat benyújtásáig a bíróság rendeli el)
- a zár alá vétel,
- valamint az elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetetlenné tétele,

kényszerintézkedésekkel kapcsolatban. E döntések során a nemzetközi normákat is figyelembe kell venni, így a strasbourgi, valamint az EU-s normákat.

Ezen kívül az alábbi területeken is a nyomozási bíró dönt, amely szintén az eredményes büntetőeljárást segítik:

- dönt az elmeállapot megfigyelésével kapcsolatos indítványokról,
- határoz az előzetes letartóztatott pszichiátriai kezelésre az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézetbe történő beutalásáról;
- végzést hoz a védő kizárásáról,
- dönt a titkos adatszerzés engedélyezéséről és megszüntetéséről,
- határozatot hoz arról, hogy a titkos információgyűjtés eredménye alkalmas-e arra, hogy a büntetőeljárásban bizonyítékként felhasználhassák;
- dönt a rendbíróság elzárásra történő átváltoztatásáról;
- kibocsátja az európai elfogatóparancsot a vádirat benyújtása előtt;
- a Be. 207. §-a szerint dönt a személlyel szemben megszüntetett nyomozás folytatásáról,
- határoz a tanú különösen védetté nyilvánításáról,
- a médiatartalom szolgáltatót kötelezheti informátora felfedésére,
- dönt a tanú, vagy kivételesen a gyanúsított zárt célú távközlő hálózat útján történő kihallgatásáról.

A nyomozási bíró ezen kívül bírósági kontrollt érvényesít, amikor a felülbírálati indítványról határoz, valamint bizonyítást vesz fel, amikor kihallgat. A nyomozási bíró hallgatja ki az életét közvetlenül veszélyeztető állapotban lévő tanút, illetve azt a tanút, akiről megalapozottan feltehető, hogy nem lesz jelen a tárgyaláson, a 14. életévét be nem töltött tanút, valamint a különösen védett tanút.

A dolgozat során megvizsgáltam, hogy a nyomozási bírónak milyen helye van a felderítésben, illetve a bizonyításban. Arra jutottam, hogy az eljárása több, mint „puszta” felderítés, hiszen azt egy független bíró végzi, azonban nem is bizonyítás, hiszen nem értékeli, és hasonlítja össze egymással a bizonyítékokat, ahogy az ítéldbíróság teszi azt a tárgyaláson.

A dolgozatban több de lege ferenda javaslatot is megfogalmaztam. Meglátásom szerint kizárólag a nyomozási bírónak kellene kihallgatni a tizennegyedik életévét be nem töltött tanút, és az is kívánatos lenne, ha a nyomozó hatósági, illetve az ügyészi határozat ellen benyújtott, viszont elutasított panaszt követően általánosan nyíljon meg az út a felülbírálati indítvány előtt, ami a bírói kontrollt erősítené, mivel a probléma az, hogy a panaszokat az az ügyész, illetve felettes ügyész bírálja el, aki adott esetben korábban a megtámadott határozat meghozatalára utasította a nyomozó hatóságot vagy az ügyészt. A különösen védett tanúval kapcsolatos tevékenységével kapcsolatban arra jutottam, hogy a

mai szabályozása ennek az intézménynek nem megfelelő. A dolgozatban kifejtettem, hogy a különösen védettség megszűnésével kapcsolatban gondok merülnek fel, amikor a védő, illetve a terhelt csupán tippel, viszont véletlenül nevén nevezi a különösen védett tanút, amelynek következménye a különös védettség megszüntetése, még akkor is, ha a bíróság számára nyilvánvaló, hogy a tanú megnevezése nem volt tudatos, akár több lehetséges név is elhangozhatott. Szintén problémát jelent, hogy a különösen védett tanú szavahihetőségének vizsgálatához a nyomozási bírónak szinte nem áll semmilyen eszköz a rendelkezésére.

Mivel a nyomozási bírók nem hallgatnak ki általában olyan tanút, aki valószínűleg nem lesz jelen a tárgyaláson, és előzetes bizonyítást sem vesznek fel a tárgyi bizonyítási eszközre, amely feltehetően megsemmisülne a tárgyalásig, ezért ezeket a rendelkezéseket indokolt lenne kivenni a Be.-ből.

A nyomozási bíró és a vizsgálóbíró között vannak hasonló eljárásjogi vonások, azonban úgy gondolom, nincs realitása annak, hogy a vizsgálóbíró átvegye a nyomozási bíró szerepét, ez azonban nem jelenti azt, hogy a nyomozási bíró ne kaphasson a jövőben többletjogosítványokat, amelyekkel növekedhetne a nyomozásbeli aktivitása. Megfontolandó lenne, hogy a nyomozási bíró, hogyha hiányosságot tapasztal az ügyben, jelezhesse azt az ügyésznek, vagy tájékoztathassa az ügyészt, például ha az előzetes letartóztatás elrendelésénél azt tapasztalja, hogy egy tanú nem, vagy hiányosan lett kihallgatva. Az is megfontolandó lenne, hogy ne csak meghallgathassa, hanem ki is hallgathassa a gyanúsítottat, amennyiben úgy ítéli meg, hogy hajlandó lenne vallomást tenni. Ez természetesen akkor képzelhető el, ha például előzetes letartóztatás elrendelése céljából tartja az ülést, és ekkor kívánna vallomást tenni a gyanúsított.

Úgy látom, a nyomozási bíró büntetőeljárásban betöltött helyén és szerepén nem kell változtatni, továbbra is a felderítést segítő szerepe kell, hogy elsődleges maradjon, és nincs szükség arra, hogy az ítéldbírósági bizonyításhoz közelítsék a tevékenységét.

Irodalomjegyzék

A büntetőeljárás törvény magyarázata 1. Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft. Budapest, 2009.

Anti-Balláné-Barta-Cserhalmi-Déri-Egyed-Fényes-Finszter-Füredi-Gál-Janja-Juhász-Katona-Katonáné-Kertész-Krispán-Kunos-Lakatos-Lichtblau-Lontainé-Matus-Máthé-Molnár-Pádár-Pintér-Romasz-Solymosiné-Szoldán-Tauszik-Tóth I.-Tóth M.-Tóth P.-Veress-Vigh-Woller: Kriminálisztika. BM Nyomda Kft., Budapest, 2004.

Balláné-Kunos-Lakatos: Bevezetés a kriminalisztikába. Harmadik, javított, átdolgozott kiadás. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2004.

Belovics Ervin -Tóth Mihály: Büntető eljárásjog. Lap és Könyvkiadó Kft, Budapest, 2013.

Bócz Endre: „Megismerés” és „bizonyítás” a büntető eljárásban. In: Tóth Károly (Szerk.): Emlékkönyv Dr. Cséka Ervin egyetemi tanár születésének 70. és oktatói munkásságának 25. évfordulójára. József Attila Tudományegyetem Állam és Jogtudományi Kar, Szeged, 1992.

Bócz Endre: Büntetőeljárás jogunk kalandjai – sikerek, zátonyok és vargabetűk. Magyar Hivatalos Közlönykiadó, Budapest, 2006.

Bócz Endre: Kriminálisztika a tárgyalóteremben. Magyar Közlöny Lap-és Könyvkiadó. Budapest, 2008.

Bócz Endre: Krimináltechnika és büntetőeljárás rend. Rendészeti szemle, 54. évfolyam, 2006/7-8. szám.

Bócz Endre - Finszter Géza: Kriminálisztika joghallgatóknak. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2008.

Bodor Tibor- Székely Ákos- Vaskuti András: Büntető eljárásjog I. Novissima Kiadó, Budapest, 2011.

Bodor Tibor - Csák Zsolt - Somogyi Gábor - Szepesi Erzsébet - Szokolai Gábor - Varga Zoltán: A büntetőeljárás törvény magyarázata 1. Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft, Budapest, 2009.

Bögöly Gyula - Budaházi Árpád - Csányi Csaba - Sléder Judit: Büntetőeljárás-jog. Rejtjel Kiadó, Budapest. 2010.

Budaházi Árpád: A műszeres vallomásellenőrzés, különös tekintettel a poligráfós vizsgálatra. Doktori értekezés. Pécs, 2013.

Chwala-Fülöp-Sléder: Büntetőeljárás-jog. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2004.

Czine Ágnes - Szabó Sándor - Villányi József: Az előzetes döntéshozatali eljárás a büntető ügyszakban. HVG- Orac Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2006.

Cséka Ervin- Fantoly Zsanett- Károlyi Judit- Lőrinczi György- Vida Mihály: A büntetőeljárás jog alapvonalai I. Második, átdolgozott kiadás. Bába Kiadó, Szeged, 2006.

Cséka Ervin: A büntető ténymegállapítás elméleti alapjai. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1968.

Dobrovics Szilvia: Büntetőeljárás jog I. 4., átdolgozott kiadás. Patrocinium Kft, Budapest, 2013.

Erdei Árpád - Hack Péter - Holé Katalin - Király Eszter - Koósné Mohácsi Barbara: Büntetőeljárás jog I. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2014.

Erdei Árpád: Tanok és tévtanok a büntető eljárásjog tudományában. ELTE Eötvös Kiadó. Budapest, 2011.

Fantoly Zsanett: A büntető tárgyalási rendszerek sajátosságai és a büntetőeljárás hatékonysága. HVG- Orac Lap- és Könyvkiadó, 2012.

Farkas Ákos - Róth Erika: A büntetőeljárás. Complex Kiadó Jogi és Üzlet Tartalomszolgáltató Kft. Budapest, 2012.

Farkas Ákos - Róth Erika: A büntetőeljárás. Complex Kiadó Jogi és Üzlet Tartalomszolgáltató Kft. Budapest, 2012.

Fenyvesi Csaba - Herke Csongor - Tremmel Flórián: Új magyar büntetőeljárás. Dialóg Campus Kiadó, Budapest- Pécs, 2004.

Finkey Ferenc: A magyar büntetőperjogi tudomány háromszázados fejlődéstörténete 1619-1914. Sárospatak, 1948. A jogászok a Kultúráért Alapítvány kiadványa, 2000.

Garai Borbála: Néhány gondolat a nyomozási bíró bevezetésével kapcsolatban. Belügyi szemle, 2003/7-8.

Gödöny József: Bizonyítás a nyomozásban. Közgazdasági és Jogi könyvkiadó. Budapest, 1968.

Hack Péter: A büntetőhatalom függetlensége és számonkérhetősége. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó. Budapest, 2008.

Herke Csongor - Hautzinger Zoltán: Büntető eljárásjogi alapkérdések. Negyedik, átdolgozott kiadás. AndAnn Kft, Pécs, 2014.

Herke Csongor: A német és az angol büntetőeljárás alapintézményei. Egyetemi Jegyzet. PTE ÁJK, Pécs, 2011.

Herke Csongor: Büntető eljárásjog. 4. átdolgozott kiadás. Dialóg Campus Kiadó, 2012.

Igazságügyi Minisztérium: A büntető eljárásjog újraszabályozásával kapcsolatos problémafelvetések, 1991. április (terjedelme: 25 oldal) In.: Hack Péter: A büntetőhatalom függetlensége és számonkérhetősége. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó. Budapest, 2008.

Janique Brüning- MarcWenkse:Der Ermittlungsrichter- Ein Hilfsorgan der Staatsanwaltschaft? Eine kritische Würdigung der dogmatischen Einordnung ermittlungsrechtlicher Tätigkeit und Prüfungskompetenz bei sog.Ermittlungshandlungen. Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik. 7/2008.

Király Tibor: Büntetőeljárési jog. 4., átdolgozott kiadás. Osiris Kiadó, Budapest, 2008.

Lichteinstein József: Az igazságszolgáltatás rendszere Franciaországban. MTA PTI Tudományos Központ, Budapest Fórum. Budapest, 1998.

Nagy Lajos: Tanúbizonyítás a büntetőperben. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1966.

Pusztai László: A modern büntetőeljárési jog kialakulása Magyarországon. Nemzeti Tankönyvkiadó, 1994.

Pusztai László: A modern büntetőeljárési jog kialakulása. Büntető eljárásjogi olvasókönyv. Osiris Kiadó, Budapest, 2003.

Pusztai László: Szemle a büntető eljárásban. Kandidátusi disszertáció I. kötet. Budapest, 1974.

Szabóné Nagy Teréz: A büntető eljárás egyszerűsítése. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1970.

Tremmel Flórián: Bizonyítékok a büntetőeljárásban. Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs, 2006.

Varga Zoltán: A tanú a büntetőeljárásban. Comlex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft. Budapest, 2009.

Zsoldos Ignác: A Szolgabírói Hivatal. Törvénykezési rész. A későbbi törvények közül a szolgabírói hivatalt különösebben érdeklő czikekkel bővített harmadik kiadás. Pest, Müller Gyula sajátja. 1861. 61. o.